

Törkeä pahoinpitely – kulttuurisyyistä tehdyt ympärileikkaukset poikalapsilla

Kevin Pesonen

12/2021

TIIVISTELMÄ

Kevin Pesonen: Törkeä pahoinpitely – kulttuurisyyistä tehdyt ympärileikkaukset poikalapsilla

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Sanna Luoma & Päivi Salminen

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämä opinnäytetyö käsittelee kulttuuritaustoista peräisin tehtäviä ympärileikkauksia pojilla. Opinnäytetyö on täysin sidonnainen yhteen sukupuoleen - poikiin. Opinnäytetyössä haastateltava poliisi ottaa kantaa erilaisiin tapoihin, millä tavalla poliisi kohtaa tämänkaltaisen rikoksen uhriksi joutuneen henkilön. Opinnäytetyössä kerrotaan taustoja ympärileikkaukselle ja tuodaan lakien ja oikeuksien avulla näkökulmia onko ympärileikkaus oikeutettu teko. Kolmella eri korkeimman oikeuden ennakkoratkaisulla luodaan pohjustaa siihen, mikä on tämänhetkinen käsitys ympärileikkausten tekemiselle Suomessa ja miten näiden tapausten osalta asia on ratkaistu. Opinnäytetyön muoto on kirjallisuuskatsauksellinen, joka sisältää yhden haastattelun aiheeseen poliisilta.

Opinnäytetyössä tutkitaan myös niitä mahdollisia seurauksia, joita ympärileikkaus voi aiheuttaa. Teolla voi olla niin fyysisiä kuin psyykkisiä seurauksia. Merkittävintä on se, että onko teko rikos vai ei. Suomessa käytännöt ovat vaihdelleet ja lainsäädäntötilanne on epäselvä. Suomessa eri sairaanhoitopiireissä tehtävät ympärileikkaukset vaihtelevat paikkakunnittain. Suomessa tehdään vuosittain noin 2000 ympärileikkausta, mutta määrä on ollut kasvussa.

Opinnäytetyötä varten olen kerännyt teoriaa sekä suomen että englannin kielen kirjallisuudesta. Lisäksi suoritin haastattelun Helsingin poliisilaitoksen rikostutkintayksikön väkivaltatoiminnon poliisimiehelle. Haastattelu suoritettiin sähköisenä.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että poliisin toimintaa ohjaa korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut. Suomessa ei ole täysin kriminalisoitu poikalapsille tehtäviä ympärileikkauksia, vaikka eduskunnassa asia on ollut keskusteluissa mukana. Lainsäädäntö koskien poikien ympärileikkausta on ongelmallinen ja haastava.

Sivumäärä: 44 + 3 liitettä

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 12/2021

Avainsanat: Etiikka, Lainsäädäntö, Lapsi, Oikeus, Pahoinpitely, Uskonto, Ympärileikkaus.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	1
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	3
2.1 Tutkimuskysymykset.....	4
2.2 Kirjallisuuden ja aineiston kerääminen opinnäytetyöhön.....	4
2.3 Kirjallisuuskatsaus.....	6
2.4 Kirjallisuuskatsauksen vaiheet.....	7
2.5 Aiheen rajaaminen.....	7
3 TEORIA.....	8
3.1 Lainsäädännön ongelmallisuus.....	8
3.2 Juutalainen kulttuuriperäisyys.....	10
3.3 Islamilainen kulttuuriperäisyys.....	11
3.4 Suomessa tehdyt kulttuuriperäiset ympärileikkaukset.....	12
4 SAIRAANHOITOPIIRIEN KANTA.....	12
5 YMPÄRILEIKKAUKSEN HYÖDYT ja HAITAT.....	13
6 IHMISOIKEUDET.....	15
7 SEURAUKSET.....	17
8 RANGAISTAVUUS.....	18
8.1 Rikosoikeudellisen tunnusmerkistön täytyminen.....	18
8.2 Rikuskäsite Suomessa.....	18
8.2.1 Rikostunnusmerkistön mukainen objektiivisuus.....	19
8.2.2 Rikostunnusmerkistön mukainen subjektiivisuus.....	20
8.3 Tahallisuuden ja tuottamuksen arviointi koskien poikalapsen ympärileikkausta.....	21
8.3.1 Osallisuus poikalapsen ympärileikkauksessa.....	22
8.4 Syyllistyminen rikolliseen tekoon.....	23
8.4.1 Syyllistyminen poikalapsen ympärileikkaamiseen.....	23
8.5 Oikeudenkäyntitapauksia.....	24
8.5.1 KKO 2008:93.....	24
8.5.2 KKO 2016:24.....	27
8.5.3 KKO: 2016:25.....	29

9 HAASTATTELUN TULOKSET	34
10 OPINNÄYETYÖN TULOS	35
11 JOHTOPÄÄTÖKSET	36
12 POHDINTA	38
12.1 Lyhyesti lääkäriiiton etiikasta koskien poikalapsen ympärileikkausta	39
12.2 Opinnäytetyön onnistuminen.....	39
12.3 Luotettavuus	40
12.4 Jatkotutkimukset	41
LÄHTEET	42

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tekeminen on yksi osa Poliisiammattikorkeakoulun laatimaa opetussuunnitelmaa. Jokaisen opiskelijan velvollisuus on tehdä opinnäytetyö. Tämä opinnäytetyö käsittelee poikien ympärileikkausta Suomessa sekä miten se heijastuu poliisin työhön. Aiheen idea on lähtöisin kollegan ehdotuksesta. Hänen kehotuksestaan aloitin työstämään aihetta, josta minulla ei ollut juuri yhtään minkäänlaista omaa tietoa.

Tätä opinnäytetyötä varten olen kerännyt tietoa Sosiaali- ja Terveysministeriön laatimasta selvityksestä koskien poikien ympärileikkausta. Lisäksi olen laatinut haastattelulomakkeen, johon on vastannut Helsingin poliisilaitoksen väkivaltarikostutkinnan työntekijä. Tämän tyyppinen työnimike kuuluu edellä mainitun henkilön työnkuvaan.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää kulttuuriperäisistä syistä tehtyjä ympärileikkauksia lapsilla. Aihe on ajankohtainen, koska kulttuurien monimuotoisuus lisääntyy jatkuvasti. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, onko edellä mainittu rikos vai ei ja millä tavoin eri viranomaiset toimivat, jos ja kun saavat tietää tämänkaltaisista tapauksista. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ottaa kantaa vallitsevaan lainsäädäntöön ja sen ongelmallisuuteen poikien ympärileikkausten keskuudessa.

Aiheen ajankohtaisuuden lisäksi haluaisin myös saada mahdollista tilastoa Helsingin tai PK-seudun alueelta, jos aiheeseen liittyen on jonkinlaista статистиikkaa olemassa. Sosiaali- ja Terveysministeriön laatimassa selvityksessä vuodelta 2004 on tilastotietoa, kuinka paljon ulkomaalaisia eri maista on Suomessa. Lisäksi samassa selvityksessä on Suomen sairaanhoitopiirien käytännöt eiläketieteellisten ympärileikkausten osalta. Vuoden 2004 selvitys ei ole enää ajankohtainen, mutta siinä avatut tilastotiedot ja taustat eivät ole hirveästi muuttuneet vajaan kahdensyksikymmenen aikana juurikaan.

Idean aiheeseen sain kollegalta, joka kertoi omia näkemyksiään tapauksesta. Hän tiesi kertoa etukäteen, että poliisissa on paljon epätietoisuutta siitä, että onko ensinnäkin tämänlainen teko rikosoikeudellisesti edes sallittu, koska lainsäädäntö on kyseenalainen. Lisäksi hän otti kantaa ympärileikkauksen moraalisiin ja eettisiin seikkoihin. Mitään yksiselitteistä mallia ja tietoa ei ole Suomessa tällä hetkellä olemassa. Uskonto ja kulttuuri ovat vahvasti ympärileikkauksen taustalla ja sen kollega osasi myös vahvistaa. Merkityksellistä on se, että kuinka vahva uskonnon ja kulttuurin sidos ympärileikkauksen toimenpiteeseen on.

Poikien ympärileikkauksesta on noussut esiin kysymys siitä, että saattaisiko joku rikoslain 21 luvun tunnusmerkistö henkeä ja terveyttä kohtaan täyttyä. Pahoinpitely ja törkeä pahoinpitely lienevät olevan lähimmät rikoksen tunnusmerkistön täyttävät tekijät. Vammantuottamusta ei voida koko-

naan sulkea pois. Ympärileikkauksen toimenpiteen mennessä täysin pieleen, voi siitä jäädä pahat vammat (Heinonen, Koskinen, Lappi-Seppälä, Majanen, Nuotio, Nuutila, Rautio, 1999, 771–772). Pahoinpitelyn tunnusmerkistö täyttyy, kun pahoinpitelyssä on aiheutettu toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka sellaista väkivaltaa käyttämällä on vahingoitettu toisen terveyttä, aiheutettu kipua tai saatettu toinen tiedottomaan tai vastaavaan tilaan. Ympärileikkaus täyttäisi törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistön silloin, kun teossa aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila.

Tästä opinnäytetyöstä tekee mielenkiintoisen se, että ensinnäkin koko aihe on niin sanottu ”tabu” ja siitä ei paljoa puhuta. Lisäksi rikoksen selvittämisen kannalta ympärileikkaus on haastava. Tässä tulee kyseeseen edellä mainittujen tunnusmerkistöjen lisäksi henkilökohtainen koskemattomuus sekä ympäröivät uskonnolliset ja kulttuuriset seikat. Myös leikkauksen jälkeen myöhemmin esiin voivat nousta ympärileikkauksesta johtuneet seuraukset. Seuraukset voivat olla fyysisiä, jolloin rikoksen uhrille voi jäädä kosmeettinen haitta tai psyykkisiä, jolloin uhrin oma henkinen hyvinvointi saattaa kärsiä (Åberg, 2017, 26–29.)

Sosiaali- ja Terveysministeriön laatimassa selvityksessä on tuotu esiin poikien ympärileikkauksen kansainvälinen tilanne eräiden ihmisoikeusopimusten kohdalla sekä vertailtu Suomen ja muiden maiden välisiä käytäntöjä. Ilmiö oli noussut pinnalle jo 1990-luvulla ja se vain kasvaa nykyisen yhteiskunnan monimuotoisuuden kasvaessa. Ympärileikkaus on toimenpide, jossa pojalta tai mieheltä poistetaan peniksen esinahka. Toimenpide suoritetaan joskus sairaanhoidon piirissä toimenpiteenä erityisesti esinahan ahtautuman hoitamiseksi, mutta monissa eri kulttuureissa ja maissa ympärileikkaus tehdään rutiininomaisesti. Edellä mainittujen syiden lisäksi ympärileikkaus tehdään ennalta ehkäisevänä toimenpiteenä vastasyntyneelle lapselle (Stenman, 2004, 11.)

Ympärileikkaus on kulttuurinen käsite juutalaisessa ja islamilaisessa kansanperinteessä. Esimerkiksi joissain Afrikan maissa ympärileikkaus on osa poikien aikuistumisriittejä. Suomessa keskustelun kohde on nimenomaan ollut juuri kulttuurisista tehtävät ympärileikkaukset lapsilla, pikemminkin kuin lääketieteellisistä syistä tehtävät ympärileikkaukset. Lääkärikunnissa jakaantumista tulee ympärileikkauksen hyötyjen ja haittojen välienasettelussa. Ihmisoikeudellisesta näkökulmasta katsottuna aihetta syntyy siitä, että toimenpide on peruuttamaton. (Stenman, 2004, 11.)

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyö on tutkimuksellinen ja opinnäytetyössä käytetty tieto pohjautuu olemassa olevaan kirjallisuuteen aiheesta. Opinnäytetyöhön on hankittu tietoa Helsingin poliisilaitokselta ja saatu sitä kautta lisätietoa aiheesta. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on antaa selvyyttä siihen, onko yhteiskunnan näkökulmasta oikein suorittaa ympärileikkaus ja missä olosuhteissa se on oikein sekä tuoda edellä mainituista vastakohta, eli millä tavoin teko on väärin. Opinnäytetyön tavoitteena on saada selvyyttä poliisiorganisaatiota varten varsinkin siitä, milloin ympärileikkauksen tekeminen täyttää rikoksen tunnusmerkistön ja miten asiaan suhtaudutaan sekä miten asian kanssa edetään.

Päätarkoitus tällä tutkimuksella on saada selvyyttä ongelmalliseen lainsäädäntöön ympärileikkauksen kohdalta ja selvittää onko teko rikos. Poliisihaastattelun avulla pyrin saamaan tietoa siitä, miten poliisi toimii ja käsittelee kohdatessaan tällaisia tapauksia.

Opinnäytetyötä varten kerään ja kokoan kirjallisista lähteistä tietoa työlleni. Pyrin tuomaan esiin eri kulttuuritaustoja ja selvittämään miten eri kulttuureissa toimitaan ympärileikkausten suhteen. Käytän opinnäytetyössäni kirjallisuusanalyttisiä menetelmiä, mutta tämän tueksi otan haastattelun yhdeltä poliisilta. Aihe on monimutkainen ja sitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Omaksi näkökulmaksi valitsin ongelmallisen lainsäädännön. Lainsäädännön tueksi tuon kirjallisuuskatsauksen avulla tietoa ja näkemyksiä ympärileikkauksesta Suomessa. Tämän jälkeen pohjustan työtäni lisäämällä tietoa lääketieteellisistä toimintatavoista, jotka tukevat aihetta varsinkin ympärileikkauksen hyötyjen ja haittojen osilta. Opinnäytetyössä on edellä mainittujen lisäksi referoitu viranomaisen antama haastattelu, lakiin perustuvat seikat, oikeudenkäyntitapaukset, johtopäätökset ja oma pohdinta.

Haastattelun suoritan sähköpostin välityksellä. Haastattelukysymysten tarkoituksena on saada tietoa toimintatavoista, joilla poliisi kohtaa ympärileikkauksen uhriksi joutuneen henkilön. Vallitseva koronapandemia rajoittaa sosiaalista kanssakäymistä, ja lähikontaktien välttäminen on aiheellista ja sen takia haastattelu on suoritettu sähköisesti. Haastattelun avulla pyrin selvittämään, onko Suomessa tehty ympärileikkaus poikalapsille rikos ja mikä on poliisin kanta tämänlaiseen toimenpiteeseen. Tämän tueksi tuon esille sairaanhoitopiirien kannan ja tavat poikalapsille tehdyistä ympärileikkauksista. Sairaanhoitopiirien kanta on avattu sosiaali- ja terveysministeriön selvityksestä vuodelta 2004.

Haastateltavan henkilöllisyyttä en tuo ilmi työssäni. Yksittäinen haastattelu on lähtökohtaisesti suppea, mutta tämän opinnäytetyön tarkoituksena ei ole saada laajaa tietoa monelta saman tahon työntekijältä. Oikeaa ja tarkkaa toimintamallia ei tällä hetkellä ole saatavilla, joten eri henkilöiden näkemykset aiheeseen ovat eriäviä ja saattavat pohjautua lähinnä omiin mielipiteisiin toimenpitees-

tä. Se ei ole relevanttia tämän opinnäytetyön kannalta. Ympärileikkaus aiheena on tabu, joka on puhuttanut ihmisiä monista eri uskonnoista ja kulttuureista. Ympärileikkauksesta saatava tieto on arkaluontoista ja voi olla monien kohdalla myös aiheena hyvin herkkä.

2.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymysten avulla pyritään pysymään tutkittavan ongelman äärellä. Ympärileikkauksen ympärillä vallitsevaan ilmiöön liittyy ongelma. Keskeisin ongelma tässä opinnäytetyössä on lainsäädäntö. Lainsäädännön ongelmallisuuden tueksi olen nostanut eduskunnan lakivaliokunnan mietinnön 6/2020 vp. ja asiantuntevan poliisihenkilön haastattelun sekä korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja, joissa käsiteltävänä aiheena on ympärileikkaus.

Lainsäädäntö ei tunne kulttuurisista tehtävän ympärileikkauksen kriminalisointia. Ympärileikkaus tekona täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön, mutta asiaa tulee myös tarkastella myös tahallisuuden ja tuottamuksen kannalta.

Tässä opinnäytetyössä pyrin vastamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Täyttääkö kulttuurisista tehtävä ympärileikkaus poikalapselle pahoinpitelyn tunnusmerkistön?
- Mikä on nykyinen lainsäädäntö koskien poikalapsille tehtäviä ympärileikkauksia Suomessa?

Tutkimuskysymyksen apuna käytän rikoslain 21 luvun 5 §:n pahoinpitelyn tunnusmerkistöä ja pohdin itse tekoa tahallisuuden ja tuottamuksellisuuden kannalta.

2.2 Kirjallisuuden ja aineiston kerääminen opinnäytetyöhön

Tässä opinnäytetyössä olen käyttänyt kirjallisuutta ja netistä saatuja tutkimuksia sekä tietolähteitä. Eri lähteiden avulla olen tuonut tutkimukseen enemmän luotettavuutta ja muita hyviä näkökulmia työn tueksi. Alle olen luetellut merkittävimmät tietolähteet tälle opinnäytetyölle.

Parhaimman tiedon tähän opinnäytetyöhön sain Sosiaali- ja terveysministeriön laatimasta selvityksestä kansainvälisistä ja kotimaisista käytännöistä liittyen poikien ympärileikkaukseen. Selvitys on vuodelta 2004, mutta käytänteet sekä muut seikat eivät ole merkittävästi muuttuneet vajaan kahden vuosikymmenen aikana. Selvityksessä on tarkasti kerrottu, miten ympärileikkauksen käsitys on Suomessa muuttunut 1990-luvulta 2000-luvulle tultaessa ja mitkä seikat ovat tähän vaikuttaneet. Selvityksessä on myös kerrottu, miksi ympärileikkauksia tehdään maailmalla. Selvityksen tukeiseksi olen tuonut tähän opinnäytetyöhön myös tuoreempaa kirjallisuutta. Niin ikään Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisema Väkivallaton lapsuus – Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025 vuodelta 2019 antaa luotettavuutta vuoden 2004 selvitykselle.

Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjassa *Suomen rikosoikeus* vuodelta 2019 kerrotaan erinomaisesti, miten rikoskäsite määritellään Suomen rikoslaisissa ja mitkä ovat keskeiset periaatteet rikoksen rangaistavuuden toteutumiseksi. Teoksessa Johan Boucht ja Dan Frände ovat koonneet yhteen, miten rikoksen rakenne toteutetaan, miten rikosta tulkitaan ja mitkä ovat keskeisimmät rikosoikeudelliset käsitteet. Teoksessa puhutaan käsitteistä tahallisuus ja tuottamus, jotka ovat ajankohtaisia tämän opinnäytetyön kannalta.

Oikeussosiologian puolelta toin tueksi tähän opinnäytetyöhön Anne Alvesalon ja Kaijus Ervastin teoksen *Oikeus yhteiskunnassa*. Siinä selitetyt termit ”oikeus”, ”rikos” ja ”rikoksentekijä” antavat osviittaa siitä, millä tavalla ne nähdään oikeussosiologian silmin ja mikä määrittelee näitä termejä. Oikeussosiologian merkitys ei tässä opinnäytetyössä ole olennaista, mutta näiden termien avulla luon hieman pohjaa siihen, miksi henkilö voidaan lukea rikoksentekijäksi.

Mikko Heikka puhuu teoksessaan *Vapaina ja tasavertaisina – Ihmisoikeudet uskontojen näkökulmasta* ihmisoikeuksien merkityksestä ympärileikkausten kohdalla ja siitä millainen käsitys uskonnoilla on ihmisoikeuksiin. Heikka puhuu sekä YK:n että Kairon ihmisoikeusjulistuksesta ja millä tavoin niitä käsitellään uskonnoissa. Heikka kertoo teoksessaan, että poikien kohdalla ympärileikkaus on koettu ongelmalliseksi, kun kysymys on ihmisoikeuksista. Tyttöjen kohdalla ei ole epäilystäkään siitä, etteikö kyseessä olisi selvä rikos. Poikien kohdalla on enemmän tulkinnanvaraa.

Leena-Kaisa Åberg kuvaa teoksessa *Rikoksen uhrin käsikirja* kuinka kuka vain voi joutua rikoksen uhriksi. Åberg kuvailee teoksessaan rikoksen uhriksi joutuneita lapsia ja siitä, miten lait ja sopimukset suojaavat heitä. Hän myös kuvaa teoksessaan uhrille koituvia traumojen aiheuttamia seurauksia. Uhrille voi tulla fyysisiä, psyykkisiä tai sosiaalisia seurauksia joutuessaan rikoksen kohteeksi.

Kansainvälistä tietoperustaa olen tuonut Gerry Campbell, Karl A. Robertsin ja Neelam Sarkarian teoksesta *Harmful Traditional Practices*. Teoksessa ei oteta suurilta osin kantaa poikien ympärileikkaukseen, mutta siinä kerrotaan hyvin psykologinen puoli sekä uskonnolliset näkökulmat kulttuurisille tavoille ja väkivallan muodoille. Teoksessa liikutaan pitkälti tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen piirissä, joka paremmin tunnetaan silpomisena. Teoksessa puhutaan kunniaväkivallan eri muodoista.

Hain internetistä paljon erilaisia tutkimuksia liittyen poikien ympärileikkaukseen. Monen eri tutkimuksen avulla sain vastauksen kysymykseen, onko ympärileikkauksen toimenpiteellä mitään hyötyjä tai haittoja henkilölle. Ympärileikkauksen hyötyjä ja haittoja käsittelen omassa osiossa. Lisäksi Helsingin Sanomien artikkelissa *Esinahkapäätös* vuodelta 2020 avataan, miten eduskunnassa suhtaudutaan poikalapsille tehtäviin ympärileikkauksiin. Artikkelissa tuodaan esiin lääketieteellinen nä-

kökulma toimenpiteen suorittamiselle. Internetistä tuodut tutkimukset ympärileikkauksista on tehty Afrikassa ja Yhdysvalloissa.

Lakivaliokunnan mietintö 6/2020 vp. on yksi merkittävä lähde tässä opinnäytetyössä. Keskustelu poikien ympärileikkauksesta on pysynyt suhteellisen samana viimeisen 30-vuoden aikana. Kuitenkin lakivaliokunnassa oli havahduttu tyttöjen ja naisten keskuudessa tehtyihin sukupuolielimien silpomisiin. Tämän seurauksena oli tuotu myös esiin poikien ja miesten ei-lääketieteellinen ympärileikkaus. Lakivaliokunta ehdotti kansalaisaloitetta tyttöjen sukuelinten silpomisen kieltämiseksi. Lakivaliokunta halusi saada selkeyttä lakiin, miten poikien ei-lääketieteellisten ympärileikkausten osalta toimitaan.

2.3 Kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyön tutkimustavaksi valikoitui kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kirjallisuuskatsauksella on kolme erilaista muotoa, joita ovat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. Alemmissa kappaleissa on avattu kuvailevan ja systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tyypit. Meta-analyysiin ei tässä opinnäytetyössä mennä, koska se ei ole relevantti opinnäytetyön kannalta. (Salminen 2011, 6.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on näistä kolmesta yleisimmin käytetty kirjallisuuskatsauksen menetelmä. Siinä hyödynnetään laajoja aineistoja ja aineistojen valintaa eivät rajaa metodiset säännöt. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymykset ovat väljempiä kuin systemaattisessa tai meta-analyysissä. Kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta erottuu narratiivinen ja integroiva katsaus. Narratiivinen eli perinteinen katsaus laaditaan valikoiden aineisto ja laatija itse valitsee tutkitavan seikat, joita haluaa tuoda tueksi omalle työlleen. Narratiivisten katsausten menetelmiä ei kuvata läpinäkyvästi ja lopputulos riippuu laatijan tekemistä omista painotuksista. Narratiivisen katsauksen tarkoitus on aihepiiriin liittyvän tiedon tunnistaminen, esittely, arviointi ja tulkinta. (Salminen 2011, 7.)

Integroivan eli kokoavan kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on tuoda aihepiiristä aikaisempia tutkimuksia esille ja antaa siitä kokoavia johtopäätöksiä. Yleensä tämä katsaus nousee esiin, kun halutaan tutkia tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman monipuolisesti. Integroiva kirjallisuuskatsaus ei ole yhtä valikoiva eikä vaadi yhtä tarkkaa seulomista kuin systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Kuitenkin se auttaa kirjallisuuden tarkastelussa, kriittisessä arvioinnissa ja yhdistymisessä. (Salminen 2011, 8.)

Toinen kirjallisuuskatsauksen perustyyppi on systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tiivistelmä tietyn aihepiirin aiempien tutkimusten olennaisesta sisällöstä. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tutkija käy läpi lukuisia erilaisia aiheeseen liittyviä tutkimusmateriaaleja, joita hän pyrkii saamaan samanlaiseen asiayhteyteen. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on hyvä tapa haastaa olemassa olevia teorioita, esittää tulokset tiiviissä muodossa ja arvioida niiden johdonmukaisuutta. (Salminen 2011, 9.)

2.4 Kirjallisuuskatsauksen vaiheet

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus alkaa aiheen suunnittelulla. Suunnitelma perustuu tutkimuksen vallitsevaan tilanteeseen. Tutkimussuunnitelmaan sisältyy tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheet ovat: tutkimuskysymysten muodostaminen, aineiston kerääminen ja sen valinta, kuvailun rakentaminen ja tulosten tarkastelu. Tutkimuskysymys ohjaa koko opinnäytetyön kulkua ja aineistona voi olla tieteellisiä tutkimuksia tai muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Aineiston kerääminen rajataan vastaamaan tutkimusongelmaa ja tutkimuskysymyksiä. Viimeinen vaihe kirjallisuuskatsaukselle on tutkimustulosten analysoiminen, jossa tuodaan esiin löydetty seikat ja tiivistetään tärkeimmät tulokset. (Kangasniemi 2013, 291–301.)

2.5 Aiheen rajaaminen

Opinnäytetyö on pääasiassa rajattu kirjallisuuteen sekä poliisille tehtävään haastatteluun. Kirjallisuudesta olen keskittänyt tuomaan esille teoriaa ympärileikkauksesta, sen historiaa ja eri uskontojen kantaa toimenpidettä kohtaan. Merkittävänä materiaalia näiden lisäksi, olen tuonut tueksi lainsäädäntöä. Lainsäädännön ongelmallisuutta pohditaan korkeimman oikeuden ennakkoratkaisujen pohjalta. Haastateltavana henkilönä toimii poliisin rikostutkintayksikön väkivaltatoiminnon kokenut poliisimies. Opinnäytetyö perustuu tarkemmin poikalapsille kulttuurisista tehtäviin ympärileikkauksiin ja siihen, miten poliisissa tähän suhtaudutaan. Olen pohjustanut opinnäytetyötä tuomalla siihen lääketieteellistä, ihmisoikeudellista, kulttuurillista ja rikosoikeudellista näkökulmaa sekä toimenpiteen hyötyjen ja haittojen näkökulmia. Näiden edellä mainittujen näkökulmien tuominen opinnäytetyöhön antaa syvyyttä ja ennen kaikkea lisää työn luotettavuutta. Aihe on sinänsä haastava, koska siitä on suhteellisen vähän tietoa saatavilla. Suomen laki ei myöskään tällä hetkellä tunne rikoksena poikalapsille tehtävää ympärileikkausta kulttuuriperäisistä syistä johtuen, vaikka asiaa on viime aikoina pohdittu eduskunnassa.

3 TEORIA

Ympärileikkaus on toimenpide, jossa pojalta tai mieheltä poistetaan peniksen esinahka. Toimenpide suoritetaan erityisesti ahtautuman hoitamiseksi, mutta monissa maissa ympärileikkauksia on tehty rutiininomaisena, ennalta ehkäisevänä toimenpiteenä vastasyntyneille poikalapsille. Poikien ympärileikkaus on osa islamilaista ja juutalaista perinnettä. Poikien ympärileikkaus ei ole kiellettyä missään päin maailmaa. Ympärileikkaus islam- ja muslimiyhteisöjen lisäksi on yleinen toimenpide muun muassa Yhdysvalloissa, Etelä-Koreassa ja monissa ei-islaminuskaisissa Afrikan maissa. Lapselle tehtävä ympärileikkaus on iso askel aikuistumiseen joissain kulttuureissa, mutta erityisesti Afrikan maissa. Ympärileikkaus ei ole terveydenhuollollisesti kovin yleinen toimenpide, mutta Suomessa tehdään lähemmäs 2000 toimenpidettä vuodessa. Toimenpiteen tarkoitus ei ole kulttuuriperäinen, vaan perustuu lähinnä ahtaumaan tai sellaiseen seikkaan, joka haittaa henkilöä ja siksi pitää hoitaa lääketieteellisesti. Eri lääkärikunnissa on eriäviä näkökantoja toimenpiteen hyödyistä. Ympärileikkauksia suoritetaan eri sairaanhoitopiireissä erilaisin perustein. Ihmisoikeuksien näkökulmasta ympärileikkaus liittyy ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. (Stenman, 2004, 11.)

Muslimiyhteisöjen nopea kasvu 1990-luvulla herätti suurta keskustelua ympärileikkauksesta toimenpiteenä Suomessa. Suomessa ongelmaksi ympärileikkauksen toimenpide on koettu epäselvän lainsäädäntötilanteen vuoksi. Lisäksi jotkut sairaanhoitopiirit olivat suorittaneet ei-lääketieteellisiä ympärileikkauksia 1990-luvulla ja 2000-luvun alkupuolen aikana. Osassa sairaanhoitopiireistä ympärileikkauksen tekeminen on ollut epäsuotavaa ja lupaa tämänkaltaiselle operaatiolle ei ole myönnetty. (Stenman, 2004, 11.)

Suomessa tehtävistä noin 2000 ympärileikkauksesta reilu 200 suoritetaan ei-lääketieteellisistä syistä. Sairaanhoitopiireissä suoritettavia ympärileikkauksia tehdään Suomessa vuosittain noin 500–1000 kappaletta. Ympärileikkausten määrä on ollut kasvussa ja vuonna 2016 niitä tehtiin 2694 kappaletta. (YLE – Poikien ympärileikkaus, 2018.)

3.1 Lainsäädännön ongelmallisuus

Poikien ei-lääketieteellistä ympärileikkausta ei ole Suomessa lainsäädännön ohella kielletty. Toisin kuin naapurimaa Ruotsissa, poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus on sallittu laissa erikseen säädetyin edellytyksin. Lisäksi mikään kansainvälinen sopimus ei kiellä suoranaisesti poikien ei-lääketieteellisesti tehtyä ympärileikkausta. Selvää on, että poikien ei-lääketieteellisesti tehdyllä ympärileikkauksella on suuri merkitys juutalaisessa ja islamilaisessa uskonnossa ja kulttuurissa. (LaVM 6/2020 vp.)

Lakivaliokunta on ottanut mietinnössään tarkasteluun korkeimman oikeuden ratkaisuja (KKO 2008:93, KKO 2016:24 ja KKO 2016:25), joissa poikien ei-lääketieteellistä ympärileikkausta on käsitelty. Lakivaliokunta on pohtinut mietinnössään KKO 2008:93 tapausta seuraavasti: ”Korkeimman oikeuden mukaan asiassa esitetyn selvityksen valossa ympärileikkausta voidaan sellaisenaan pitää jokseenkin vaarattomana toimenpiteenä, sillä vaikka ympärileikkauksessa poistetaan peruuttamattomasti esinahka tai sen osa ja se voi aiheuttaa jossain määrin kipua, se ei kuitenkaan asianmukaisesti ja ammattitaitoisesti suoritettuna aiheuta asianomaiselle terveydellistä tai muutakaan pysyvää haittaa (tuomion kohta 25).” (LaVM 6/2020 vp.)

Lakivaliokunta on kritisoinut korkeimman oikeuden päätöksen vähäisyyttä tapauksesta KKO 2008:93. Tapauksessa korkein oikeus piti ympärileikkausta vähäisenä puuttumisena lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen, mikäli toimenpide suoritetaan asianmukaisesti. Korkein oikeus korosti tapauksessa uskonnollista puolta ja leikattavan pojan oman identiteetin kehittymistä uskonnolliseen ja sosiaaliseen yhteisönsä. Samassa tapauksessa korkein oikeus vertasi poikien ympärileikkausta tyttöjen sukupuolielinten silpomiseen. Korkein oikeus katsoi, että tyttöjen sukupuolielinten silpominen on vakavaa kajoamista ruumiilliseen koskemattomuuteen kuin asianmukaisesti tehty pojan ympärileikkaus. Korkein oikeus määritteli tyttöjen sukupuolielinten silpomisen lähinnä törkeän pahoinpitelyn täyttäväksi teoksi, jota ei voi samalla tavoin oikeuttaa tai rinnastaa poikien ympärileikkaukseen. (LaVM 6/2020 vp.)

Tapauksessa KKO 2008:93 päädyttiin siihen ratkaisuun, ettei lapsen huoltajan menettely ollut pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävä teko. Samoin tapauksessa KKO 2016:24 korkein oikeus katsoi, että vanhempien menettely ei ollut rangaistavaa ja lisäksi toimenpiteen suorittaneen henkilön ei katsottu syyllistyneen pahoinpitelyyn. Toimenpide oli myös korkeimman oikeuden mukaan tehty lääketieteellisesti asianmukaisella tavalla. Tapauksessa KKO 2016:25 ympärileikkaus oli suoritettu neljän kuukauden ikäiselle pojalle lääketieteellisesti asianmukaisella tavalla ja kivunlievitystä käyttämällä, mutta vasten toisen huoltajan tahtoa. Korkein oikeus katsoi tässä tapauksessa, että toimenpiteen suorittaneen huoltajan teko oli rangaistava, mutta toimenpiteen tehneen lääkärin syyte pahoinpitelystä hylättiin, koska hän oli ollut siinä käsityksessä, että toimenpiteelle oli molempien vanhempien siunaus. (LaVM 6/2020 vp.)

Tapauksessa KKO 2008:93 toimenpiteen kohteena oli 4,5-vuotias poika. Tapauksessa KKO 2016:24 toimenpiteen kohteina oli 7- ja 12-vuotiaat pojat. Näiden tapausten ratkaisussa korkein oikeus oli todennut, että näin nuorella lapsella ei ole edellytyksiä muodostaa omaehtoisia päätöksiä toimenpiteen merkittävyydestä. (Hakalehto 2017, 10.)

Lakivaliokunta oli tuonut mietinnössään esiin sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2003 asettaman työryhmän, jossa poikien ympärileikkausta koskevaa lainsäädännöntarvetta oli selvitetty. Työ-

ryhmän lopputulos oli, että uskonnollisten ja kulttuuristen perinteiden vuoksi tehtävät ympärileikkaukset tulisi sallia tietyin edellytyksin. Työryhmän vuonna 2003 valmisteleva lakiluonnos poikien ympärileikkauksesta ei ole edennyt poliittisella tasolla suuntaan eikä toiseen. Vuonna 2015 sosiaali- ja terveysministeriö laati ohjeen (STM/242/2015), johon oli laadittu tarkat ohjeet poikien ei-lääketieteelliselle ympärileikkaukselle. Ohjeessa on määritelty leikkauksen tekijä, huoltajien oikeaoppinen informointi, huoltajien suostumus, pojan kuuleminen, kivunlievitys ja ympärileikkauksen olosuhteet. (LaVM 6/2020 vp.)

Lakivaliokunta toteaa mietinnössään, että poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus täyttää lähtökohtaisesti pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Lakivaliokunta toteaa, että korkein oikeus on ratkaisussaan antanut suuntaviivoja sille, milloin ympärileikkausta voidaan pitää oikeutettuna ja milloin ei. Korkein oikeus on katsonut, että näillä yksittäistapauksilla ei voida antaa tarpeeksi hyviä vastauksia kysymyksiin, jotka liittyvät poikien ei-lääketieteelliseen ympärileikkaamiseen. Lakivaliokunnan johdopäätöksessä mainitaan, että tapausten punnitseminen on mahdollista vain asianmukaisen lainsäädännön avulla. Lakivaliokunta toteaa ruumiillisen koskemattomuuden kohdalta sen, että se on perusoikeutena suojattu jokaiselle ja siihen ei saa puuttua ilman laissa säädettyä perustetta. (LaVM 6/2020 vp.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut 2019 toimenpidesuunnitelman lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi vuosille 2020–2025. Suunnitelmassa on tuotu lääkäriliiton kanta, joka kehottaa, että lasta ei ympärileikattaisi ennen kuin hän itse pystyy päättämään asiasta. Sosiaali- ja terveysministeriön suunnitelmassa on pyritty linjaamaan toimenpiteelle tasa-arvoiset vaikutukset, lapsen oikeuksien toteutuminen ja yhdenvertaisuus lain edessä. Suunnitelmassa korostetaan, että vanhempien oikeus uskonnon harjoittamisen nojalla ei oikeuta lain rikkomiseen tai lapsen oman uskonnonvapauden rajoittamiseen kohdistamalla peruuttamaton toimenpide sukuelimiin ilman lääketieteellistä syytä. (Korpilahti, 2019, 488–489.)

3.2 Juutalainen kulttuuriperäisyys

Ympärileikkaus on ollut pitkään rutiininomainen toimenpide juutalaisessa kulttuurissa. Juutalaisessa kulttuurissa ympärileikkauksen perusta lukee Toorassa. Ympärileikkausta kuvataan ensimmäisessä Mooseksen kirjan luvussa 17 toimenpiteeksi, joka vahvistaa liiton Jumalan ja ihmisen välillä. Ympärileikkauksen rituaalinen termi on Brit Mila. Brit Mila -rituaalista mainitaan, että ympärileikkaus on suoritettava pojalle hänen kahdeksantena elinpäivänään. Toimenpiteen suorittaa seurakunnan valitsema ympärileikkaaja Mohel, joka joskus on lääkäri, mutta hän voi myös olla muulla tavoin toimenpiteen oppinut henkilö. Useimmiten toimenpide suoritetaan ilman kivunlievitystä. (Stenman, 2004, 13–14.)

Ensimmäisessä Mooseksen kirjan 17 luvussa ympärileikkauksesta kerrotaan seuraavaa:

Liitto ja liiton merkki

⁹Jumala puhui edelleen Abrahamille: Pysykää uskollisesti tässä liitossa, sinä ja sinun jälkeläisesi sukupolvesta toiseen. ¹⁰Tämä ehto teidän on täytettävä siinä liitossa, jonka olen tehnyt sinun ja sinun jälkeläistesi kanssa: teidän tulee ympärileikata jokainen mies ja poikalapsi. ¹¹Leikkauttaa pois esinahkanne. Tämä on merkinä liitosta, joka on meidän välillämme, minun ja teidän. ¹²Kahdeksantena päivänä syntymästä ympärileikattakoon jokainen poikalapsi sukupolvesta toiseen. Ympärileikattakoon kaikki talossasi syntyneet orjat samoin kuin heimoosi kuulumattomat orjat, jotka itsellesi ostat, ¹³siis jokainen talossasi syntynyt tai rahalla ostamasi orja. Näin te kannatte ruumiissanne merkkiä siitä, että minun tekemäni liitto on ikuinen. ¹⁴Mutta jokainen ympärileikkaamaton poistettakoon kansansa parista. Hän on rikkonut liiton. ²²Sanottuaan tämän kaiken Abrahamille Jumala kohosi hänen luotaan pois ²³Niin Abraham ympärileikkasi vielä samana päivänä poikansa Ismaelin ja talonsa muut miehet ja poikalapset, sekä oman väen että rahalla ostamansa orjat, kuten Jumala oli käskenyt hänen tehdä. ²⁴Abraham oli yhdeksänkymmentäyhdeksänvuotias, kun hänen esinahkansa leikattiin, ²⁵ja hänen poikansa Ismael oli kolmetoistavuotias, kun hänen esinahkansa leikattiin. ²⁶Tuona samana päivänä ympärileikattiin Abraham, hänen poikansa Ismael ²⁷ja heidän kanssaan kaikki palvelijat, sekä talossa syntyneet että muukalaisten joukosta ostetut. 1. Moos. 1:17.

Kaikki eivät kuitenkaan laita poikalapsiaan ympärileikattaviksi ja eri valtioissa, joissa toimenpidettä suoritetaan, on yritetty löytää vaihtoehtoisia ratkaisuja ympärileikkauksen sijaan. Muun muassa preputioplastia on toimenpide, jossa esinahkaa väljennetään, jolloin sitä ei poisteta kokonaan. Jos preputioplastia ei toimenpiteenä ole sopiva, voidaan lapselle vielä suorittaa ympärileikkaus. Ympärileikkauksen jälkeen preputioplastiaa ei voida enää tehdä, koska esinahka on jo kokonaan irrotettu. (Topdoctors – Preputioplasty.)

3.3 Islamilainen kulttuuriperäisyys

Koraanissa ei suoraan mainita perusteita muslimien ympärileikkaamiselle. Muslimeilla on vahva usko, että profeetta Muhammed oli ympärileikattu ja hänen kehotuksensa suorittaa ympärileikkaus löytyy profeetan kokoelmasta, haditheista (traditioista). Kyseisen hadithin mukaan ympärileikkaus on sunna eli elämäntapa, jota profeetta Muhammed kehottaa muslimeita noudattamaan. Muslimien keskuudessa ympärileikkauksen suorittamisen ikä vaihtelee 4–13 ikävuoden välillä. Muslimien keskuudessa ympärileikkauksia suoritetaan juutalaisia useammin sairaalassa tai lääkärin avustuksella, mutta usein toimenpiteen suorittaa joku muu kuin terveydenhuollon ammattilainen. (Stenman, 2004, 14–15.)

3.4 Suomessa tehdyt kulttuuriperäiset ympärileikkaukset

Suomessa ympärileikkaus nousi esille 1990-luvulla, kun maahan muutti suuri määrä ihmisiä maista, joissa ympärileikkaus oli vahvasti sidottavissa kulttuuriin. Suomessa ympärileikkaus on vahvasti lähinnä juutalaisten, muslimien ja joidenkin afrikkalaisten maahanmuuttajien keskuudessa suoritettava perinne. Suomessa ympärileikkauksia harjoittaneet juutalaiset yhteisöt ja islamilaiset tataarivähemmistöt ovat suorittaneet ympärileikkauksen toimenpidettä aina siitä asti, kun ovat Suomeen rantautuneet 1800-luvulla tienoilla. Näiden uskonnollisten tahojen keskuudessa ympärileikkaus ei ole herättänyt suurtakaan keskustelua, koska ympärileikkaus on yleensä suoritettu yhteisöissä sisäisesti ja toimenpiteen on suorittanut lääkäri. Tataarit ovat yleensä hankkineet ympärileikkausta varten yksityislääkärin suorittamaan toimenpiteen. (Stenman, 2004, 32.)

Muslimiväestö lähti jyrkkään kasvuun 1990-luvulla, kun pakolaisia saapui Suomeen erityisesti Iranista, Irakista ja Somaliasta. 1990-luvulla esiin noussut keskustelu ympärileikkauksesta johtui muun muassa siitä, että pakolaisilla ei ollut taloudellisesti varaa tehdä ympärileikkausta, joka heidän kulttuurissansa on tapansa mukaan tehty. (Stenman, 2004, 32.)

4 SAIRAAHOITOPIIRIEN KANTA

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä vuodelta 2004 on saatu kahdeksalta terveydenhoitajalta selvitys kyselyyn. Selvityksessä ilmeni, että turvapaikanhakijoiden lapsille tehdään jonkin verran ympärileikkauksia lääketieteellisin perustein. Terveydenhoitajien ohje on ollut kääntää turvapaikanhakijat lääkärin puoleen toimenpiteellisissä asioissa. Eräät terveydenhoitajat olivat ilmaisseet nykyisen tilanteen koskien ympärileikkauksen toimenpidettä olevan hankala ja epäselvä. Työ- ja elinkeinokeskusten maahanmuutto- ja pakolaiskoordinaattoreilta sekä suurten kaupunkien ulkomalaiskomiteasta oli vastattu ympärileikkauksen toimenpidettä koskevaan kyselyyn. Kyselyssä oli kerrottu tilanteen olevan vaikeutunut kunnissa viime vuosien aikana. Kuntien vaikean tilanteen oli selitetty siten, että harva terveyskeskus antaa lähetteitä ei-lääketieteellistä ympärileikkausta varten. Kuitenkin jotkut yksityislääkärit olivat jonkin verran tehneet lähetteitä. (Stenman, 2004, 37.)

Sairaanhoitopiireissä on ollut pitempään kahta eri koulukuntaa, joilla on ollut eriävä mielipide siitä, että voidaanko sairaanhoitopiirissä suorittaa ei-lääketieteellinen ympärileikkaus. Sairaanhoitopiireissä on yleisesti ollut sellainen asenne, että ympärileikkaus tehdään vain lääketieteellisin perustein eikä muutoin. Ei-lääketieteellistä eli rituaaliperusteista ympärileikkausta vastaan olevissa sairaanhoitopiireissä asiaa perusteltiin monella eri tavalla. Perusteluiksi luettiin muun muassa toiminta Suomen Lääkäriliiton eettisen ohjeen vastaiseksi ja lastenklinikan sekä lastenkirurgian kanta, että rituaalisia ympärileikkauksia ei sairaalassa tulisi tehdä. Yksi merkittävä perustelu oli myös se, että rituaaliperusteisessa ympärileikkauksessa ei ole kyse terveyden- tai sairaanhoidosta. Silloin se ei

myöskään kuulu terveyden- tai sairaanhoitopiiriin. Sairaanhoitopiirit, joissa ympärileikkauksia ei-lääketieteellisin perustein tehtiin, kerrottiin perusteluiksi muun muassa, että ympärileikkauksella on toimivia ja tasa-arvoa edistäviä seikkoja. Potilaan omaa tilaa oli perusteltu sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton kirjeessä vuodelta 2003. (Stenman, 2004, 40.)

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä ilmenee, että ei-lääketieteellisiä ympärileikkauksia tehdään koko maassa jonkun verran. Arvioiden mukaan Suomessa tehtiin 2000-luvun alkupuolella noin 200 ei-lääketieteellistä ympärileikkausta vuodessa ja näistä osa tehtiin sairaanhoitopiireissä. Usein toimenpide tehdään yksityisen terveydenhuollon puolella ja vain jonkin verran toimenpiteistä tehdään julkisen terveydenhuollon puolella. Terveyskeskuksista tehtiin lähetteitä ympärileikkausta varten herkemmin 1990-luvulla kuin 2000-luvulla. Läheteiden myöntäminen on tiukentunut ja niitä ei enää myönnetä kovin herkin perustein. Vuosina 1993–1997 oli tehty melkein 300 ympärileikkausta ilman lääketieteellistä perustetta. Näistä on vertailun vuoksi koottu yliopistosairaaloissa tehdyt ympärileikkaukset. Tuloksista selvisi, että Turussa, Tampereella ja Oulussa oli tehty useita ympärileikkauksia ilman lääketieteellisiä perusteita, toisin kun taas Helsingissä ja Kuopiossa ympärileikkauksia ei ollut tehty lainkaan. Tämän takia ympärileikkaus jakoi selvästi lääkärikuntien mielipiteitä jo 1990-luvulla. (Stenman, 2004, 34–40.)

Maahanmuuttoviraston ja Terveyden ja hyvinvointilaitoksen arvio poikien ei-lääketieteellisistä ympärileikkauksista vuonna 2016 oli noin 400 kappaletta. Täysin tarkkaa lukumäärää ei kuitenkaan ole tiedossa, mutta tiedettävästi ympärileikkausten määrä on kasvussa. (Korpilahti, 2019, 487.)

5 YMPÄRILEIKKAUKSEN HYÖDYT JA HAITAT

Vielä 1990-luvulla, lääketieteellinen kanta ja näkemys oli myönteinen ympärileikkausten toimenpiteiden suorittamiselle. Ympärileikkaus oli katsottu Sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa kirjeessä 1992, että ympärileikkauksella on terveydellisiä hyötyjä ja siten niiden katsottiin kuuluvan terveydenhuollon piiriin. Vuonna 1999 Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE oli todennut lausunnossaan, että ympärileikkauksen toimenpiteen suorittamisessa oli olemassa riskejä, jonka seurauksena ympärileikattavalle voisi aiheutua vakavia komplikaatioita toimenpiteestä. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussa vuodelta 1999 oli korostettu lapsen etua ja lapsen oikeutta ruumiilliseen koskemattomuuteen. Hän nosti esiin myös ympärileikkauksesta mahdollisesti aiheutuvan fyysisen haitan ja lapsen oman suostumuksen toimenpiteen suorittamiselle. (Stenman, 2004, 41).

Sosiaali- ja terveysministeriön vuoden 2019 suunnitelmassa oli edellä mainittujen komplikaatioiden lisäksi mainittu, että toimenpide voi aiheuttaa välitöntä verenvuotoa, tulehdusta, peniksen kuolion tai jopa johtaa toimenpiteen kohteena olevan poikalapsen kuoleman. Myöhäisempiä seurauksia voi

olla virtsaputken suun ahtautuminen, uusintaleikkauksen tarve sekä seksuaalisen tunnon herkkyyden vähentyminen. Ympärileikkauksen toimenpiteellä ei ole osoitettu olevan suuria terveydellisiä hyötyjä tai ne ovat vähäisiä. Suunnitelmassa on korostettu, että haitat ovat hyötyjä suurempia. Esimerkkinä on mainittu, että yhden antibiooteilla hoidettavan virtsainfektion ehkäisemiseen tarvitaan yli sata ympärileikkausta. (Korpilahti, 2019, 487–489.)

Sosiaali- ja terveysministeriö oli todennut, että ympärileikkaus ei ole terveyden- tai sairaanhoitoa eikä kuulu täten terveyden- tai sairaanhoidonpiiriin. Lääkärit pitivät kuitenkin tärkeänä, että ympärileikkaus tehtäisiin asianmukaisissa olosuhteissa, jolloin toimenpide voitaisiin suorittaa oikein. Lääkärit eivät myöskään pitäneet komplikaatioiden riskiä kovinkaan merkittävänä. (Stenman, 2004, 35).

Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa 2014 oli tutkittu pojille aiheutuneita haittavaikutuksia ympärileikkauksen seurauksena. Tutkimuksessa oli mukana noin 1,3 miljoonaa ympärileikattua poikaa ja noin miljoona, joita ei ollut ympärileikattu. Yhteensä haittavaikutuksia oli havaittu noin 0,5 % ympärileikatuilla pojilla. Vakavia haittavaikutuksia todettiin harvoin toimenpiteen jälkeisenä ajankohtana. Virtsaputken kuroumia todettiin noin 80 tapausta miljoonaa ympärileikattua kohti ja 70 tapausta miljoonaa leikkaamatonta kohti. Ympärileikkauksen jälkeisiä korjaustoimenpiteitä oli tehty 2511 ympärileikatuille pojille ja 623 leikkaamattomille pojille. Puolestaan pieleen menneen ympärileikkauksen korjaustoimenpidettä oli tehty 702 ympärileikatuille. (Potilaan lääkirilehti – Tutkimus selvitti poikien ympärileikkauksen haittavaikutukset.)

Haittojen osalta esiin nousee uskonnonvapaus, henkilökohtainen koskemattomuus ja ihmisoikeudet. Ihmisoikeussopimusten tulkinnassa on varaa, kun kyse on poikien ympärileikkauksesta, myös sopimuksissa on valtioiden välillä eroavaisuuksia. Islamilaisissa valtioissa on katsottu, että lapsilla ei ole juurikaan itsenäistä oikeutta valita tai vaikuttaa miten omassa uskonnossa tulisi toimia. Pohjoismaissa puolestaan on katsottu, että lapsella on itsenäinen oikeus päättää ja valita oma uskontokuntansa. (Stenman, 2004, 30.)

Ympärileikkauksella on tutkittu olevan myönteinen vaikutus hiv-tartunnan ehkäisemisessä. Etelä-Afrikan Orange Farmin kaupungissa tehdyssä tutkimuksessa 2007–2010 välillä osoitti, että miehillä uusien tartuntojen määrä väheni 76 prosenttia ja hiv-positiivisuus väheni 55 prosentilla. Tutkimus oli ensimmäinen laatuaan, joka osoitti ympärileikkauksen tehokkuuden hiv-tartuntojen ehkäisemisessä yhteisötasolla. Tutkimuksesta kertoi YK:n hiv/aids-ohjelma UNAIDS. (Tutkimus: Ympärileikkaus vähentää hiv-tartuntoja, 2011.) Tutkimustulosten uskotaan johtuvan siitä, että esinahan solut ovat erityisen herkkiä altistumaan HI-viruksille. Lisäksi oli huomattu, että esinahan poistaminen lisäisi ehkäisevästi papilloomavirus- ja herpestartuntoja. (Uutispalvelu Duodecim.)

6 IHMISOIKEUDET

Ihmisoikeuksiennäkökulmasta lasta suojelee Yhdistyneiden kansakuntien laatima yleissopimus vuodelta 1948. Siinä on selvästi mainittu, että lapsella on oikeus elämään ja henkiinjäämiseen sekä kehittymiseen mahdollisimman täysimääräisesti. Sopimuksessa on mainittu, että lasta suojelee hänen oma ruumiillinen koskemattomuutensa eikä häntä saa henkisesti kohdella väkivaltaisella tavalla tai vahingoittaa. Edellä mainittujen lisäksi lasta ei saa laiminlyödä ja häntä on suojeltava välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta sekä hyväksikäytöltä. Sopimus takaa myös lapselle oikeuden hyvään terveydentilaan. (Korpilahti, 2019, 490.)

Tämänhetkissä kansainvälisissä ihmisoikeusasiakirjoissa ei kielletä poikien ympärileikkausta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin sekä lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanoa valvova YK:n lapsen oikeuksien komitea ovat molemmat pidättäytyneet vaiti ympärileikkaukseen liittyvissä asioissa. (Hakalehto, 2017.)

Yhdistyneet kansakunnat on linjannut ihmisoikeuksia yleismaailmallisessa julistuksessa vuodelta 1948, että yksilölle kuuluu monia erilaisia oikeuksia. Julistus laadittiin kymmeniä miljoonia ihmisenkiä vaatineen toisen maailmansodan jälkeen. Julistus oli ensimmäinen laatuaan, joka kokosi yhteen keskeisimpiä oikeuksia ja joiden katsottiin kuuluvan kaikille. (Wikipedia – Universal Declaration of Human Rights.)

Kansainvälisissä sopimuksissa on korostettu lapsen suojelemista kaikelta mahdolliselta väkivallalta ja kivulta. Sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa toimenpidesuunnitelmassa on nostettu esiin, tulisiko kulttuurisista tehtäviä ympärileikkauksia tarkastella erilaisesta näkökulmasta. Tällä tarkoitetaan sitä, että lapseen ei saisi kajota pelkällä huoltajien suostumuksella. Tällöin toimenpiteen suorittaminen siirtyisi sellaiseen ajankohtaan, kun poikalapsi voi siitä itse päättää.

Koraani on muslimeille suunnannäyttävä arjessa ja hengellisessä elämässä. Muuttuvassa ympäristössä Koraanin, sunnan sekä hadithien tulkitseminen on haastavaa. Keskeisin islamilainen käsite ihmisoikeuskäsitteessä on sharia. Islamilaisissa ihmisoikeusdokumenteissa on säädetty, että ihmisillä on oikeus vapauteen ja oikeuksiin niiltä osin kuin shariassa on laadittu. Sharia rajoittaa kaikkia ihmiselle annettuja oikeuksia. Oikeuksien valvomisesta huolehtivat muslimioppineet ja siltä osin, etteivät ihmisoikeudet ole Koraanin vastaisia. Sharia tarkoittaa tietä, jota noudattamalla muslimi kulkee profeetan osoittamaa polkua ja saa pelastuksen. (Heikka, 2014, 151–153.)

Koraanin ja sharian rikkomisesta on laadittu rangaistuksia ja sanktioita, joita kutsutaan hudud-, qisas- ja tazir-rikoksiksi. Rikoksista ankarin rangaistus on hudud-rikos, joita ovat aviorikos, väärä syytös aviorikoksesta ja varkaus sekä alkoholin juominen. Rangaistus menetelmänä on käytetty

raipaniskua tai kivitystä. Qisas- ja tazir-rikokset kuuluvat ihmisten oikeuden piiriin toisin kuin hudud-rikoksesta, jotka kuuluvat Jumalan oikeuden piiriin. (Heikka, 2014, 154.)

Sharian suurin ongelma on se, että se on täysin tulkinnanvarainen. Sharian tulkitsemiseen viittaaminen perustuu täysin islamin sunnan, eri koulukuntien ja tulkitsijoiden omaan makuun. Tämän takia ihmiset, jotka noudattavat shariaa ovat täysin epätasa-arvoisessa asemassa. Sharia ei ole olemassa samalla tavalla kuin länsimainen laki. (Heikka, 2014, 155.)

Muutamit shariaa noudattavat maat eivät allekirjoittaneet YK:n laatimaa ihmisoikeusjulistusta. Näistä maista yksi oli Saudi-Arabia, jonka valtionoppi perustuu täysin sharian tulkitsemiseen. Saudi-Arabiassa shariaa tulkitsevat islamin lakikoulukunta, jonka tulkinta shariasta on suppeahko. Sharian tulkitsemisen oppineet ovat rajoittaneet sen perheoikeuteen ja uskonnonvapauteen. Saudi-Arabian laatima ihmisoikeuksia koskeva asiakirja oli alkuponnistus vuoden 1990 laaditulle Kairon ihmisoikeusjulistukselle. 57 maata allekirjoitti Kairon ihmisoikeusjulistuksen ja se on vastine YK:n vuoden 1948 laaditulle ihmisoikeusjulistukselle. Kairon ihmisoikeusjulistus kuvailee pitkälti samoja asioita kuin YK:n laatima ihmisoikeusjulistus. Siinä mainitaan, että ihmiset ovat syntyneet vapaina ja tasa-arvoisina. Kaikilla ihmisillä on omatunto, järki sekä kyky tulla toimeen ja elää muiden kanssa sovintoa noudattaen. (Heikka, 2014, 155–156.)

Islam ja maailmalliset ihmisoikeudet ovat kaikilta perusarvoiltaan yhteen sovitettavissa. Kairon ihmisoikeusjulistuksen keskeisimmät periaatteet kohdistuvat ihmisarvoon ja tasa-arvoon. Kairon ihmisoikeusjulistuksessa mainitaan jokaisen perusarvon jälkeen, että oikeuksia noudatetaan sharian mukaan. Kairon ihmisoikeusjulistuksessa todetaan: ”elämä on Jumalan lahja ja oikeus elämään on jokaisella ihmisellä. On väärin riistää ihmiseltä henki, paitsi silloin, kun sharia sitä vaatii.” Edellä mainittu käy ilmi lähes kaikissa kohdissa, joissa ihmisoikeus on pääkäsitteenä. (Heikka, 2014, 156–158.)

Perustellusti sanottuna, ympärileikkausta voidaan pitää ihmisoikeuksien vastaisena tekona (Heikka, 2014, 163). Kuitenkin juutalaisien yhteisöjen puolustajat ovat pyrkineet puhumaan ympärileikkauksen puolesta ja, että se on osa juutalaista minäkuva. Juutalaiseen kulttuuriin kuuluu, että poikalapset ovat ympärileikattuja juutalaisen uskonnon mukaisella tavalla. Tämä on koettu juutalaisille lapsille myönteisenä asiana, koska ympärileikkaus koskee juutalaisuutta ja juutalaiseen yhteisöön kuuluvuutta. (Heikka, 2014, 193.)

7 SEURAUKSET

Rikoksen tutkinta on moniammatillista yhteistyötä eri viranomaisten välillä, kun rikoksen kohteena on lapsi. Tapausten tultua ilmi ja mentyä tutkintaan, tulisi samalla lapsen saada apua mahdollisimman nopeasti. Jos tilanne tulee äkillisesti ilmi, tulisi olla yhteydessä sosiaalipäivystyksen piiriin, josta määrätään mahdolliset jatkotoimenpiteet ja välittömästi tarvittavat turvaamistoimenpiteet. Tästä rikostutkinta etenee poliisin, lastensuojelun ja terveydenhuollon yhteistoimen avulla. Esitutinnan aikana myös syyttäjä osallistuu muiden viranomaisten kanssa yhteistoimiin. Poliisi johtaa tutkintaa. Rikokset, jotka kohdistuvat lapsiin ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia. Tällöin rikos johtaa välittömästi esitutinnan käynnistymiseen asianomistajan tai hänen huoltajansa omasta tahdosta huolimatta. Lieväkin pahoinpitely on virallisen syytteen alainen rikos, jos se kohdistuu alle 15-vuotiaaseen lapseen. (Åberg, 2017, 143–144.)

Esitutkinnassa puhevaltaa käyttää alle 15-vuotiaan lapsen huoltaja. Jos lapsen vanhempi tai muu huoltaja on rikoksesta epäiltynä, puhevaltaa käyttää poliisin hankkima edunvalvojan sijainen. Alle 6-vuotiaan kuulustelussa poliisi voi neuvotella asiantuntijan kanssa. Kuulustelu voidaan hoitaa tällöin lapsiin erikoistuneen asiantuntijan välityksellä. Tämänkaltaisia oikeuspsykologian ja oikeuspsykiatrian asiantuntijayksiköitä on Suomessa viisi kappaletta, jotka sijaitsevat Helsingissä, Kuopiossa, Oulussa, Tampereella ja Turussa. (Åberg, 2017, 144.)

Tutkinnassa suoritettavat haastattelut pyritään saamaan valmiiksi muutamalla tapaamiskerralla. Haastatteluissa käytetään valmista haastattelurunkoa ja THL:n suosituksia. Haastattelun tavoitteena on, että lapsi kertoo itse ja oma-aloitteisesti tapahtumista. Haastattelu nauhoitetaan ääni- tai videotallenteelle, jota käytetään oikeudenkäynnissä. Alle 15-vuotiasta ei kutsuta kuultavaksi oikeudenkäyntiin. Videokuulustelussa on tärkeätä, että vastaajalle on varattu kyselyoikeus esitutinnan aikana. Vastaajalle varatun kyselyoikeuden unohtaminen voi johtaa mahdollisesti siihen, että syyttäjä ei voi hyödyntää lapsen haastattelua todisteena oikeudenkäynnissä. (Åberg, 2017, 144.)

8 RANGAISTAVUUS

8.1 Rikosoikeudellisen tunnusmerkistön täytyminen

Rikos on rikoslainsäädännössä rangaistavaksi määritelty eli kriminalisoitu teko tai laiminlyönti. Gregg Barak on kertonut kriminologisessa teoksessaan ”The Future of Criminology (1998)”, että rikos on normaalia käyttäytymistä, poikkeavaa käyttäytymistä, käyttäytymissäntöjen vastaista toimintaa, lainsäädännössä määriteltyä käyttäytymistä, universaalisti tuomittavaa käyttäytymistä, ihmisoikeuksia loukkaavaa toimintaa ja sosiaalista haittaa tai vahinkoa aiheuttavaa toimintaa. (Alvesalo, 2006, 125–126.)

Lähimmät rikosnimikkeet ovat pahoinpitely ja vammantuottamus, kun kyse on poikien ympärileikkauksesta. Suomen lainsäädännössä rikoslain 21 luvun 5 §:ssä mainitaan, että pahoinpitelyn tunnusmerkistö täyttyy, kun tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa käyttämällä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Rikoslain 21 luvun 6 §:ssä mainitaan, että törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistö täyttyy, kun aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakavan sairauden tai hengenvaarallisen tilan, rikos tehdään erityisen raa’alla tai julmalla tavalla tai käytetään ampuma- tai teräsasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä ja rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä. Rikoslain 21 luvun 7 §:ssä kerrotaan, että lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistö täyttyy, kun pahoinpitely, huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, ovat kokonaisuutena arvostellen vähäiset.

Rikoslain 21 luvun 10 §:ssä mainitaan, että vammantuottamuksen tunnusmerkistö täyttyy, kun huolimattomuudella aiheutetaan toiselle ruumiinvamma tai sairaus, joka ei ole vähäinen. Rikoslain 21 luvun 11 §:ssä mainitaan, että törkeän vammantuottamuksen tunnusmerkistö täyttyy, kun vammantuottamuksessa ruumiinvamma tai sairaus aiheutetaan törkeällä huolimattomuudella ja rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä.

8.2 Rikoskäsite Suomessa

Rikoksilla tarkoitetaan tekoja, jotka ovat laissa määritelty rikoksiksi. Rikoksia määrittelevät erilaiset säännöt, jotka vaihtelevat aikojen ja paikkojen mukaan. Yleensä rikoksiksi katsotaan, kun sääntöjä rikkovat teot aiheuttavat tarpeeksi haittaa yhteiskunnalle ja sen jäsenille. Merkitystä on myös sillä, miten paheksuttavina tekoja pidetään. Paheksunnan ja tuomittavuuden kohdalla esiin nousee kulttuuriset seikat. Kulttuuristen seikkojen kohdalla joku voi paheksua tekoa, joka ei ole laissa kielletty. Oikeudellinen näkökulma määrittelee tilannekohtaisesti, milloin teko täyttää rikoksen tunnusmerkis-

töt. Rikoksen määrittely ei ole näin ollen mustavalkoista. Määrittely riippuu yhteiskunnassa vallitsevista oloista ja ihmisten käsityksistä rikoksia kohtaan. (Kivivuori 2013.)

Rangaistuksen käsitettä voidaan verrata vahingonkorvaukseen. Vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n mukaan jokaisen on korvattava aiheuttamansa vahinko. Rikosoikeudellinen vastuu täyttyy tietyissä vahinkoa aiheutetuissa tilanteissa. Rikosoikeudellisen vastuun täytyminen tilanteissa johtaa julkisoikeudelliseen rangaistukseen ja yksityisoikeudelliseen vahingonkorvaukseen. Käden ulottuvilla ei ole rikosta, jos tekoon ei sovellu yksikään rangaistussäännös, vaikka teosta tuomittaisiin vahingonkorvauslain mukaiseen vahingonkorvaukseen. Tässä eteen tulee se, että rikosoikeudellisten edellytysten täytyminen on suurempi kuin vahingonkorvausvastuun täytyminen. Henkilö, joka huolimattomuudellaan on aiheuttanut negatiivisen seurauksen ja on vahingonkorvausvastuussa, ei välttämättä joudu rikosoikeudelliseen vastuuseen. (Boucht 2019, 20.)

Rikoksen täyttymisen edellytykset jaetaan kolmeen ryhmään: tunnusmerkistön mukaisuus, oikeudenvastaisuus ja syyllisyys. Jotta rikos täyttyy, pitää ymmärtää täyttääkö teko jonkin rikostunnusmerkistön, esimerkiksi pahoinpitelyn. Rikostunnusmerkistön täyttymisessä pitää ymmärtää teon käsite ja osata lukea lakia ja lain ilmauksia oikealla tavalla. Lisäksi rikostunnusmerkistö jaetaan objektiivisiin ja subjektiivisiin elementteihin. Tärkeimmät objektiiviset elementit ovat teko, kausaaliteetti, vaara ja teon huolimattomuus. Tärkeimmät subjektiiviset elementit ovat tahallisuus ja tuottamus (Boucht 2019, 20–21.)

Tahallisuus ja tuottamus ovat syyksiluettavuuden muotoja. Nämä ovat rangaistusvastuun edellytyksiä. Lähtökohtaisesti teot ovat rangaistavia vain tahallisina, mutta tuottamuksellisista teoista rangaistaan, jos niistä on rikoslaissa säädetty. (Boucht 2019, 133–135.)

8.2.1 Rikostunnusmerkistön mukainen objektiivisuus

Objektiiviset elementit rikostunnusmerkistölle ovat teko, kausaaliteetti, vaara ja teon huolimattomuus. Esimerkiksi pahoinpitelyn kohdalla teko täyttyy, kun toiselle on tehty ruumiillista väkivaltaa, vahingoitettu toisen terveyttä, aiheutettu kipua tai saatettu tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. (Boucht 2019, 20–21.)

Kausaaliteetti tarkoittaa erilaisten ilmiöiden välistä syy-suhdetta. Esimerkiksi tiedetään, että jos särkyvän esineen tiputtaa kovalle alustalle, se voi rikkoutua. Rikosoikeudellisesta näkökulmasta kyse kausaaliteetista on, että millainen syy-yhteys teon tai laiminlyönnin ja aiheutetun seurauksen välillä on. Tähän arviointiin liittyvät rikokset, joissa tunnusmerkistön edellytyksenä on seurauksen aiheutuminen. Huomionarvoista on, että syy-yhteyden vaatimus ei täyty, jos seuraus on johtunut jostain muusta kuin tekijän toiminnasta tai tekijälle asetetun toimintavelvoitteen laiminlyönnistä. Yksinker-

taisesti tämä tarkoittaa sitä, että rangaistusvastuun edellytykset eivät täyty, jolloin tekijää ei voida tuomita kyseisestä teosta tai laiminlyönnistä. (Paananen 2021, 18–19.)

Vaara voidaan erottaa kolmeen kategoriaan vaarallisuuden asteen mukaan. Pahoinpitely on tässäkin tapauksessa hyvä esimerkki, sillä rikoslaissa on määritelty siitä kolme erilaista tyyppiä: lievä pahoinpitely, perusmuotoinen pahoinpitely ja törkeä pahoinpitely. Pahoinpitelyn kohdalla teko täyttyy, kun ruumiillista väkivaltaa on tehty. Arvioinniksi jää onko kyse ollut lievästä, perusmuotoisesta tai törkeästä väkivallasta. Vaara voi olla joko konkreettista tai abstraktia. Seuraukset ovat erittäin todennäköisiä, kun kyse on konkreettisesta vaarasta. Abstraktit vaarat liitetään useasti rikoslain 23 luvun 1 §:n mukaiseen liikenneturvallisuuden vaarantamiseen tai törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen (RL 23:2). Kaikki teot eivät ole abstrakteja vaarantamisrikoksia, vaan ne voivat olla myös tekoricoksia. (Paananen 19–20.)

Teon huolimattomuus eli tuottamus tarkoittaa henkilön velvollisuutta estää vahinkojen syntyminen. Teon edellytyksenä on, että rikosentekijä ottaa riskin, joka peilautuu tunnusmerkistön mukaiseksi seuraukseksi. Suurin merkitys teon huolimattomuudella on tuottamuksellisissa rikoksissa, mutta se koskee myös tahallisia rikoksia. Teon huolimattomuus sulkeutuu pois, jos riskinotto ei ole ollut kiellettyä. (Boucht 2019, 51–52.)

8.2.2 Rikostunnusmerkistön mukainen subjektiivisuus

Tahallisuus on rikoskäsitteen subjektiivinen puoli. Tällä tarkoitetaan tekijän asennoitumista teon ja seurauksen väliseen suhteeseen tai tiettyyn olosuhteeseen, joka vallitsee tekohetkellä. Tahallisuuden perustana on se, että vastaako tekijän teko rikostunnusmerkistön objektiivista toteutumista. Periaatteessa tahallisuuden määritelmä on se, että tekijä on enemmän tai vähemmän tietoinen päätöksenteosta, jolla rikkoo toisen oikeushyvää. Rikoslain 3 luvun 6 §:n mukaan tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen taikka pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. (Boucht 2019, 58.)

Tahallisuutta tarkastellaan seuraustahallisuuden ja olosuhdetahallisuuden näkökulmista. Ennen kuin käydään läpi seuraus- ja olosuhdetahallisuutta, otetaan tarkasteluun peittämisperiaate. Peittämisperiaate liittyy vahvasti tahallisuuteen ja sillä tarkoitetaan sitä, että tahallisuus kattaa koko teon eli siinä vallitsevat olosuhteet ja teon seuraukset. Peittämisperiaate vaatii myös, että tahallisuus kattaa rikoksen mahdolliset kvalifiointiperusteet. Esimerkiksi mitkä tunnusmerkit tulevat täyttyä, jotta henkilö voidaan tuomita väkivaltarikoksesta. (Boucht 2019, 58.)

Seuraustahallisuus jaotellaan kolmeen alakategoriaan, joita ovat tarkoitustahallisuus, varmuustahallisuus tai todennäköisyystahallisuus. Tarkoitustahallisuus tarkoittaa tilannetta, jossa henkilö on

tietoinen siitä, mikä seuraus teosta aiheutuu. Varmuustahallisuudessa kyse on siitä, että tekijä on tietoinen, että hänen teostaan voi aiheutua jokin seuraus. Todennäköisyystahallisuudessa tekijä ei tarkoita, että hänen teostaan aiheutuisi seuraus, eikä hän pidä seurauksen syntymistä varmana. Todennäköisyystahallisuus nousee silloin, kun tekijä pitää menettelystään aiheutuvan seurauksen syntymistä enemmän tai vähemmän todennäköisenä. (Paananen 2021, 35–36.)

Olosuhdetahallisuudesta on tärkeitä erottaa teon seuraukset vallitsevista olosuhteista tekohetkellä. Tämä tarkoittaa sitä, että tekijän ei ole teollaan pakko täyttää rikoslain tunnusmerkistön mukaista seuraustahallisuuden vaatimusta tietyn rikoksen osalta, mutta hänen tulee olla tietoinen olemassa olevista olosuhteista. Esimerkkinä voidaan pitää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä, jossa tekijä on tietoinen siitä, että kohteena on alle 16-vuotias henkilö. (Boucht 2019, 65–66.)

8.3 Tahallisuuden ja tuottamuksen arviointi koskien poikalapsen ympärileikkausta

Tällä opinnäytetyöllä pyrin vastaamaan kysymykseen: Täyttääkö kulttuurisista tehtävä ympärileikkaus poikalapselle pahoinpitelyn tunnusmerkistön? Tätä asiaa on tärkeää arvioida tahallisuuden ja tuottamuksen osilta. Millä perustein henkilö voi syyllistyä esimerkiksi pahoinpitelyyn, kun kyse on poikalapsen ympärileikkaamisesta? Edellisissä kappaleissa käsittelin rikostunnusmerkistön objektiivista ja subjektiivista puolta. Niistä tarkemmin avaan tahallisuuden ja tuottamuksen osia koskien poikalapsen ympärileikkaamista sekä täyttääkö toimenpide tekona pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Ensiksi käsittelen tahallisuutta. Todettakoon vielä, että tahallisuutta tarkastellaan seuraustahallisuuden ja olosuhdetahallisuuden näkökulmista. Otetaan ympärileikkaamisesta esimerkki, jossa isä A, haluaa suorittaa ympärileikkaamisen poikalapselleen C. Ympärileikkaamisen suorittaa asiantunteva henkilö B. Toimenpide suoritetaan kivunlievitystä käyttäen ja toimenpiteen aikana ei aiheudu minkäänlaisia vastoinkäymisiä. Kuitenkin C:lle jää toimenpiteestä pysyvä kosmeettinen haitta. Seuraustahallisuuden osalta voidaan pitää todennäköisenä, että A on ollut tietoinen pysyvän haitan jäämisestä, vaikka ei ole omalla toiminnallaan sitä halunnut. B, joka suoritti toimenpiteen, voi pitää varmana, että suoritetusta toimenpiteestä voi jäädä pysyvä haitta eli seuraus. Tarkoitustahallisuus ei tule tässä tapauksessa kuuloon, koska pysyvältä haitalta olisi voitu välttyä.

Pahoinpitelyn tunnusmerkistöstä katsottuna teostaa on pitänyt aiheutua ruumiillista väkivaltaa tai vahingoitettua terveyttä tai aiheutettua kipua. Nämä edellä mainitut seikat nousevat esiin, kun kyse on poikalapsen ympärileikkaamisesta. Edellä kuvatus esimerkin kautta voidaan pitää varmana, että A ja B ovat tietoisia siitä, että toimenpide voi aiheuttaa kipua, vaikka kivunlievitystä on käytetty. Väkivalta ei niinkään ole relevantti seikka, mutta sitä ei voida myöskään kokonaan poissulkea. Terveyden vahingoittaminen tulee merkittävästi kyseeseen. Ulkoinen pysyvä kosmeettinen haitta voi hankaloittaa elämää toimenpiteen jälkeen. Riski kuolemaan on hyvin pieni, mutta on olemassa.

Törkeän pahoinpitelyn osalta kyseeseen nousee vaikea ruumiinvamma tai hengenvaarallinen tila. Toimenpide suoritetaan terävällä esineellä, mutta sen tarkoitus ei ole suoranaisesti aiheuttaa kohdehenkilölle mitään edellä mainituista. Teko ei kuitenkaan täytä suoraan törkeän pahoinpitelyn määritelmää, vaikka kohdehenkilölle tulisi vaikea ruumiinvamma tai hän joutuisi hengenvaaralliseen tilaan. Tähän seikkaan vaikuttaa vallitsevat olemassa olevat olosuhteet tekohetkellä ja lisäksi tekijöiden tahallisuuden ja tuottamuksen arviointi.

Tuottamuksen osalta esiin nousee vanhempien oma huolellisuusvelvoite poikalastaan kohtaan. Ovatko vanhemmat täysin ymmärtäneet niitä seurauksia, joita toimenpide voi aiheuttaa lapselle? Tuottamus nimensä mukaan tulee kyseeseen, kun puhutaan tuottamuksellisista rikoksista. Näitä ovat esimerkiksi vammantuottamus tai kuolemantuottamus. Näistä ensimmäinen on hyvin oleellinen, kun puhutaan poikalapsen ympärileikkaamisesta. Vammantuottamuksesta on kyse silloin, kun toinen on aiheuttanut toiminnallaan toiselle ruumiinvamman tai sairauden, joka ei ole vähäinen. Törkeä vammantuottamus nousee esiin, jos ruumiinvamma tai sairaus on aiheutettu törkeällä huolimattomuudella.

Tuottamuksen osalta arvioitavaksi jää huolellisuusvelvoitteen lisäksi riskinottaminen, vaarannetut edut ja loukkaus. Onko toimenpiteellä olemassa muita riskejä kuin pysyvä vamma? Olemassa on myös se mahdollisuus, että toimenpiteellä saatetaan aiheuttaa poikalapsen kuolema, vaikka se onkin harvinaista. Riskinotto ei ole täysin kiellettyä, koska ympärileikkausta ei ole luokiteltu Suomen lainsäädännössä rangaistavaksi. Siksi toimenpide itsessään ei ole riskinottoa. Seuraukset siitä kuitenkin ovat. Teko on tavallaan tietoista riskinottamista siinä määrin, että toimenpiteen aikana ja jälkeen on olemassa tiettyjä riskejä.

8.3.1 Osallisuus poikalapsen ympärileikkauksessa

Kulttuurisista tehtävien ympärileikkausten toimenpiteen tekijänä on yleensä perheen tai suvun ulkopuolinen toimija. Hän on yleensä toimenpiteen oppinut henkilö tai saman kulttuurin luotettu jäsen, joka suorittaa tämänkaltaisia toimenpiteitä. Myös lääkäri voi olla toimenpiteen suorittajana. Mikä on hänen osallisuutensa?

Rikosoikeudellinen vastuu ulottuu myös muihin rikoksen myötävaikuttaneisiin henkilöihin. Muut rikoksen tekoon myötävaikuttaneet henkilöt voivat olla osallisessa asemassa. Osallisuudeksi luetaan rikoskumppanuus, välillinen tekeminen, yllytys ja avunanto. Välitön yksin tekeminen on yksi osallisuuden muoto, joka sisältyy suoraan rikoslain erityisen osan tunnusmerkistöön. Muista edellä mainitusta neljästä muodosta on säädetty erikseen rikoslain 5. luvussa. Ympärileikkauksen kohdalla välillinen tekeminen tai avunanto voisi tulla kyseeseen. Välillisestä tekemisestä mainitaan rikoslain 5 luvun 4 §:n ja avunannosta rikoslain 5 luvun 6 §:n. (Boucht 2019, 158.)

8.4 Syyllistyminen rikolliseen tekoon

Perinteisen mallin mukaan, rikoksen käsite voidaan jakaa kolmeen osaan: *tunnusmerkistö*, *oikeudenvastaisuus* ja *syyllisyys*. (Boucht 2019, 20). Tässä kappaleessa käsitellään syyllisyyttä. Syyllisyys voidaan jakaa syyntakeisuuteen ja syyksiluettavuuteen. Joissain tilanteissa voidaan arvioida myös teon moitittavuutta rikoksen laajuutta ajatellen.

Rangaistavan teon tekijän toimintaa on voitava arvioida sillä perusteella, että olisiko hänellä ollut toisin toimimiseen mahdollisuus. Suomen rikoslaisissa rikosoikeudellinen vastuu ei suoraan perustu pelkkään tunnusmerkistön mukaisuuteen. Syyllisyys jaetaan tekijän syyntakeisuuteen ja teon syyksiluettavuuteen. Syyntakeisuus tarkoittaa rikosvastuulle asetettujen vähimmäisedellytysten täytymistä. Syyntakeinen henkilö on sen ikäinen henkilö, joka pystyy psyykkisellä tasolla ymmärtämään teon vakavuuden. Vastakohtana on syyntakeettomuus. Syyntakeeton voi yksinkertaisesti olla henkilö, jonka psyykinen tajunta asioista on heikentynyt, esimerkiksi mielisairas tai muuten kykenemätön ymmärtämään teon laajuutta ja vakavuutta. (Boucht 2019, 105–109.)

Syyksiluettavuuden arviointi perustuu rikoksen tekijän ja rikollisen teon väliseen suhteeseen. Syyksiluettavuuden perusmuotoja ovat tahallisuus ja tuottamus. Rangaistusvastuun syntymiseen vaikuttaa syyntakeisuuden ja syyksiluettavuuden lisäksi teon moitittavuus. Tällöin puhutaan käsillä olevasta anteeksiantoperusteesta. Syyntakeinen ihminen voidaan todeta olevan vastuussa rikoksesta, mutta tietyissä tilanteissa teko voi olla moitittava. (Boucht 2019.)

8.4.1 Syyllistyminen poikalapsen ympärileikkaamiseen

Aikaisemmin voitiin todeta, että poikalapsen ympärileikkaaminen täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Poikalapsen ympärileikkaamisesta vastuussa ovat lähtökohtaisesti lapsen huoltajat. Rikoslain 3 luvun 4 § puhutaan vastuuiästä, joka koskee alle 15-vuotiaita. Alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisessa rangaistusvastuussa, mutta ei ole kuitenkaan kokonaan viranomaistoimenpiteiden ulkopuolellakaan. Ympärileikkaamisen kohdalla poikalapsen huoltajat ovat melkein varmasti täysi-ikäisiä. Toiseksi voidaan puhua syyntakeettomuudesta. Lähtökohtaisesti poikalapsen huoltajia voidaan pitää täydessä ymmärryksessä olevina henkilöinä. Vaikka ympärileikkaamista ei ole kriminalisoitu rikoslaisissa, niin ei se täysin pois sulje sitä seikkaa, että lapsen saisi silti ympärileikata. Syyntakeettomuus -käsite nousee esiin, jos huoltajien oma psyykinen toimintakyky olisi teon hetkellä tavalla tai toisella alentunut. Toimenpide tehdään usein kulttuurisista syistä ja uskontoon pohjautuen ja täydessä ymmärryksessä huoltajien ja muiden osallisten taholta. Lisäksi alentuneesta syyntakeisuudesta ei voida myöskään puhua, koska sekin vaatisi jollain tavalla alentuneen psyykkisen tilan.

Merkittävin anteeksiantoperuste koskien poikalapsen ympärileikkaamista, löytyy rikoslain 4 luvun 2 §. Tässä pykälässä puhutaan kieltoerehdyksestä. Rikoslain 4 luvun 2 §:ssä kieltoerehdyksestä säädetään seuraavanlaisesti: Jos tekijä erehtyy pitämään tekoaan sallittuna, hän on rangaistusvastuusta vapaa, jos erehtymistä on pidettävä ilmeisen anteeksiannettavan seuraavien seikkojen vuoksi: 1) lain puutteellinen tai virheellinen julkistaminen; 2) lain sisällön erityinen vaikeaselkoisuus; 3) viranomaisen virheellinen neuvo; tai 4) muu näihin rinnastettava seikka.

Poikalapsen ympärileikkaamisen kohdalla esiin nousee kieltoerehdyksen ensimmäinen ja toinen momentti, joissa puhutaan puutteellisesta laista tai lain sisällön vaikeaselkoisuudesta. Yleensä kulttuurisista tehtävä poikalapsen ympärileikkaaminen perustuu uskonnon pohjalta toteutettavaan toimenpiteeseen. Perusteena toimenpiteelle on monta seikkaa, mutta merkittävin näistä on saada poikalapsi kuulumaan yhteisöön. Toimenpide nähdään kulttuureissa oikeutettuna asiana ja rituaalilla onkin pitkät perinteet jo muutaman vuosituhatvuotelta. Suomen rikoslain ei ole säädetty toimenpidettä rangaistavaksi, mutta toimenpiteen aikana nousee esiin monta eri rangaistavaa elementtiä. Seuraavissa osioissa on tiivistetysti avattu korkeimman oikeuden tekemiä ennakkoratkaisuja, joissa on käsitelty poikalapsen ympärileikkaamista.

8.5 Oikeudenkäyntitapauksia

Seuraavissa kolmessa kappaleessa on käsitelty korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja, joissa käsiteltävänä aiheena on poikalapsien ympärileikkaus. Tapausten ratkaisut ovat vuosilta 2008 ja 2016.

8.5.1 KKO 2008:93

A oli palkannut tuntemattomaksi jääneen henkilön suorittamaan hänen pojalleen B:lle ympärileikkaus 27.9.2004. B oli ollut tekohetkellä neljän ja puolen vuoden ikäinen ja ympärileikkaus oli suoritettu A:n äidin asunnolla. A oli halunnut tehdä ympärileikkauksen uskonnollisista syistä. Virallinen syyttäjä vaati rangaistusta pahoinpitelystä A:lle, joka oli tahallaan tehnyt ruumiillista väkivaltaa pojalleen. Teollaan A oli tahallaan aiheuttanut B:lle kipua ja leikkaushaavan, jolla osa lapsen tervettä kudosta oli poistettu ilman lääketieteellisiä perusteita. (KKO 2008:93.)

Korkeimman oikeuden ratkaisussa oli otettu kantaa kysymykseen siitä, että oliko A syyllistynyt asiassa pahoinpitelyyn tai sen yllytykseen. Rikoslain (1889/39) 21 luvun 5 §:n kerrotaan pahoinpitelystä, että se on tuomittava, joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemällä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Rikoslain 21 luvun 7 §:n on sanottu, että rikoksentekijä on tuomittava lievästä pahoinpitelystä, jos pahoinpitely, huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden

loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. (KKO 2008:93.)

Korkein oikeus määritteli jutun perusteluissa, että ympärileikkauksen kaltainen toimenpide on puuttumista asianomaisen henkilön ruumiilliseen koskemattomuuteen. Lisäksi ympärileikkaus aiheuttaa jossain määrin kipua jo operaation suorittamisen yhteydessä tai ainakin toipumisvaiheessa. Eli lähtökohtaisesti se täyttäisi pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Korkein oikeus ottaa kantaa siihen, että henkilön ruumiillisen koskemattomuuteen puuttuminen tai kivun aiheuttaminen ei kuitenkaan yleensä ole oikeudenvastaista silloin, kun kysymys on lääketieteellisesti tai terveydenhoidollisesti perusteltujen hoitotoimenpiteiden suorittamisesta. Asianomaisen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on yleensä sellainen seikka, joka on tämänkaltaisen toimenpiteen tarkoituksellista ja silloin myös hyväksyttävä seikka. (KKO 2008:93.)

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen itsensä kanssa. Saman lain 7 §:n mukaan alaikäistä potilasta, joka ei ikänsä ja kehitystasoonsa nähden kykene itse päättämään hoidostaan, on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa. Pienen lapsen huoltajilla on siten oikeus päättää lapsensa puolesta lääketieteellisesti perusteltujen toimenpiteiden suorittamisesta. (KKO 2008:93.)

Korkein oikeus nosti esiin sen, että ympärileikkausta ei ollut suoritettu lääketieteellisistä tai terveydenhoidollisista syistä. A:lla ei siten ole tällä perusteella ollut oikeutta päättää ympärileikkausta, johon B ei ikänsä puolesta ole voinut pätevästi antaa suostumustaan. Korkein oikeus arvioi, että voiko B:n ympärileikkauksen taustalla olleita uskonnollisia, kulttuurisia ja sosiaalisia syitä pitää sellaisina perusteina, jotka oikeuttavat A:n menettelyn huolimatta siitä, että se lähtökohtaisesti täyttää pahoinpitelyn tai ainakin lievän pahoinpitelyn ulkoisen tunnusmerkistön. (KKO 2008:93.)

Korkein oikeus kertoi, että ympärileikkauksessa on ollut kyse muslimipojan ympärileikkauksesta. Muslimien keskuudessa poikien ympärileikkaus on vakiintunut, uskonnollisiin traditioihin nojautuva vanha perinne, joka on asianomaisissa yhteisöissä juurtunut syväälle ja koettu vahvasti velvoitettavaksi. Toimenpiteen on nähty liittyvän muslimeilta edellytettävään puhtauteen, ja se suoritetaan muslimipojille tavanomaisesti neljän ja 13 ikävuoden välillä. (KKO 2008:93.)

Korkein oikeus käsitteli tapauksessa myös lääketieteellistä näkökulmaa. Ympärileikkaus ei ole kirurgisena toimenpiteenä kovinkaan suuri tai vaativa. Jos toimenpide suoritetaan ilman kivunlievitystä, se aiheuttaa ympärileikattavalle jossain määrin kipua. Ympärileikkauksesta voi myös aiheutua vakavatkin komplikaatiot, mutta ne ovat kuitenkin harvinaisia. Tällaiset komplikaatiomaiset haitat voivat syntyä, jos ympärileikkaus tehdään taitamattomasti ja epäasianmukaisissa hygieenisissä

olosuhteissa sekä ilman kivunlievitystä käyttäen. Merkittävää on myös, että lääketieteellisin perustein tehdyllä ympärileikkauksella ei ole osoitettu olevan sellaista terveyttä edistäviä välittömiä vaikutuksia, että sitä voitaisiin perustella terveyshyödyllä. (KKO 2008:93.)

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä (1999/731). Henkilön ruumiillinen koskemattomuus on perusoikeutena suojattu. Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua ilman laissa säädettyä perustetta (11.6.1999/731). Henkilökohtaisen koskemattomuuden suojan piiriin kuuluu muun muassa pakolla toteutettavat lääketieteelliset tai vastaavat toimenpiteet (HE 309/1993, 47).

Korkein oikeus arvioi tapausta uskonnollisesta näkökulmasta siten, että estääkö perus- ja ihmisoikeutena turvattu lapsen oikeus ruumiilliseen koskemattomuuteen hänen huoltajiaan päättämästä lapsensa puolesta tällaisesta toimenpiteistä, jonka perusteet eivät ole lääketieteellisiä, vaan joka perheen uskonnon mukaisesti perinteisiin liittyvänä kytkeytyy sekä perhe-elämän suojaan että uskonnonvapauteen. Eli pienikin lapsi voi elää uskonnon vaikutuspiirissä, mutta lapselta puuttuu edellytys muodostaa omaehtoinen ja itsenäinen käsitys ympärileikkauksen kaltaisesta toimenpiteestä, joka jättää pysyvän muutoksen ja miten ympärileikkauksellinen toimenpide peilautuu uskonnollisiin asioihin. (KKO 2008:93.)

Perus- ja ihmisoikeutena suojattuun lapsen ruumiillisen koskemattomuuteen puuttumista ja sen puolustettavuutta tulee arvioida asianomaisen lapsen ja hänen etujensa kannalta. Lapsen huoltajilla voi olla oikeus päättää lapsensa puolesta ympärileikkauksen kaltaisesta toimenpiteestä sekä onko toimenpiteen tarkoituksena edistää lapsen hyvinvointia ja kehitystä. Huomioonotettavaksi tulee myös se, että toimenpide ei ole objektiivisesti lapsen edun vastainen. Lapsen ruumiillisen koskemattomuuden vakavaa loukkausta ei voida oikeuttaa uskonnon vapautta tai harjoittamiseen liittyvillä näkökohdilla siinäkään tapauksessa, että sitä perusteltaisiin lapsen etuun liittyvillä seikoilla. (KKO 2008:93.)

Edellä mainittu ympärileikkaus on muslimien keskuudessa uskonnollisiin traditioihin nojautuva vanha perinne. Tällaisista syistä suoritettavalla ympärileikkauksella voidaan arvioida olevan myönteistä merkitystä nimenomaan leikattavan pojan itsensä, hänen identiteettinsä kehittymiseen sekä uskonnolliseen ja sosiaaliseen yhteisöönsä kiinnittymisen kannalta. Näin ollen lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen puuttumista voidaan pitää puolustettavana, kun toimenpide suoritetaan uskonnollisin perustein ja lääketieteellisesti korrektisti. Toimenpidettä arvioidessa kokonaisuutena voidaan pitää siinä määrin myös vähäisenä, että lapsen huoltajien menettelyä ei voida pitää loukkaavana. (KKO 2008:93.)

Virallinen syyttäjä on Korkeimmassa oikeudessa esittänyt, että poikien ympärileikkauksen hyväksyminen merkitsisi sukupuoleen ja uskontoon perustuvaa syrjintää siihen nähden, että tyttöjen ympärileikkauksen katsotaan olevan rangaistavaa ja että muissa uskonnoissa kuin juutalaisuudessa ja islamilaisuudessa pojat eivät joudu ympärileikkauksen kohteeksi. (KKO 2008:93.)

Korkein oikeus mainitsee asian johtopäätöksissä, että B:n eli pojan ympärileikkaus oli suoritettu asianmukaisesti sekä kivunlievitystä oli käytetty oikein. A:n eli isän mukaan toimenpiteen suorittanut lääkäri oli tehnyt B:lle toimenpiteen jälkeisenä päivänä lääkärintarkastuksen. Lääkärintodistuksessa ilmenee, että kivunlievityspistoksesta oli aiheutunut hieman kipua B:lle sekä toimenpiteestä oli edeltänyt muutaman viikon ajan hieman vaivaa. Kuitenkaan mitään sen suurempaa haittaa tai kipua ei ollut B:lle tullut eikä toimenpiteestä ollut jäänyt pysyvääkään haittaa. (KKO 2008:93.)

Korkein oikeus päätti johtopäätöksissään, että toimenpide oli tehty B:n kannalta hyväksyttävistä syistä sekä hänen itsensä että hänen huoltajiensa kantilta. Toimenpide oli tehty uskontoon liittyvistä syistä ja se oli suoritettu lääketieteellisesti asianmukaisella tavalla ilman, että siitä aiheutui B:lle mitään suurempaa haittaa. Toimenpiteellä on myös katsottu, että B:n ruumiilliseen koskemattomuuteen on puututtu vähäisissä määrin. Edellä mainituista syistä Korkein oikeus katsoi, että A:n menettely ei ole ollut tarvetta pitää oikeudenvastaisena eikä rangaistavana tekona. Korkein oikeus ei muuttanut Hovioikeuden lopputulosta ja se jäi lainvoimaiseksi. (KKO 2008:93.)

8.5.2 KKO 2016:24

Tapauksessa lääkärinä toiminut A oli vanhempien pyynnöstä ja uskonnollisista syistä ympärileikannut poikalapsen. Korkeimman oikeuden tuomiosta ilmenevillä perusteilla katsottiin, että A:n menettely ei ollut rangaistavaa pahoinpitelynä eikä pojan vanhempien menettely pahoinpitelyyn ylilytyksenä. (KKO 2016:24.)

Teon taustoiksi oli selvinnyt se, että A oli suorittanut ympärileikkaukset 7-vuotiaalle F:lle ja 12-vuotiaalle G:lle. Molempien lapsen ympärileikkaukselle ei ollut lääketieteellistä tai terveydenhoidollista syytä, ja ne tehtiin molempien poikien vanhempien pyynnöstä ja islaminuskoon liittyvistä syistä. A, joka suoritti toimenpiteet, ei ollut rekisteröity Suomessa terveydenhuollon ammattilaiseksi. Hänellä on kuitenkin ollut pitkä kokemus ympärileikkausten tekemisestä. (KKO 2016:24.)

Syyttäjä ja asianomistaja F:lle määrätty edunvalvojan sijainen olivat katsoneet, että biolääketiedesopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa toimenpiteelle asetetusta välittömän hyödyn vaatimuksesta seuraavan, ettei muita kuin lääketieteellisin perustein tehtäviä poikien ympärileikkauksia voida pitää oikeutettuina (HE 216/2008 vp s. 19). Saman sopimuksen 20 artiklan kohdassa kielletään elimen tai kudoksen irrottaminen sellaiselta henkilöltä, joka ei voi antaa 5 artiklassa tarkoitettua suostu-

musta. Tämä estäisi muilla kuin lääketieteellisillä perusteilla tehtävät ympärileikkaukset alaikäisille pojille. Korkein oikeus kuitenkin toteaa, että edellä mainittu 20 artikla kuulu lukuun, jossa säädetään kudosten luovuttamista elinsiirtoja varten. Korkein oikeus mainitsee, että tämän luvun määräyksistä voidaan tehdä johtopäätöksiä ympärileikkausten sallittavuudesta. (KKO 2016:24.)

Korkein oikeus kertoi johtopäätöksiksi, että biolääketiedesopimus on astunut voimaan 1.3.2010. F:lle tehty ympärileikkaus on suoritettu 18.6.2009 eli ennen sopimuksen voimaantuloa. Täten F:lle suoritettun ympärileikkauksen rikosoikeudellisessa arvioinnissa merkitystä ei voida antaa tekohteen jälkeen voimaan tulleen sopimuksen määräyksille. (KKO 2016:24.)

G:lle suoritettu ympärileikkaus oli tehty biolääketiedesopimuksen voimaantulon jälkeen 8.8.2010. Korkein oikeus totesi, että biolääketiedesopimuksesta ei voida tehdä suoranaisia johtopäätöksiä muilla kuin lääketieteellisillä perusteilla tehtyjen ympärileikkausten sallittavuudella. Sopimuksen yleiset periaatteet voivat kuitenkin tulla huomioon otetuiksi ympärileikkauksen arvioinnin oikeutuksesta. Kohteena olevan henkilön itsemääräämisoikeutta korostetaan biolääketiedesopimuksen 5 artiklassa ja alaikäisen mielipiteen selvittämistä puolestaan 6 artiklassa. (KKO 2016:24.)

Lapsen ruumiillisen koskemattomuuden suojaa korostetaan sopimuksessa 6 artiklan 1 kappaleessa: "Artiklan 1 kohdan mukaan tietoon perustuvaan suostumukseen kykenemättömälle henkilölle voidaan suorittaa hoitotoimenpide vain, jos siitä on hänelle välitöntä hyötyä. Poikkeussäännökset 17 ja 20 artikloissa koskevat lääketieteellistä tutkimusta ja uusiutuvan kudoksen irrottamista." (HE 216/2008 vp s.19).

Korkein oikeus oli ratkaisussa KKO 2008:93 katsonut, että silloin, kun ympärileikkausta ei suoriteta lääketieteellisistä tai terveydellisistä syistä, lapsen huoltajalla ei ole potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 7 §:n nojalla oikeutta päättää lapselle tehtävästä toimenpiteestä, joka sinällään peruuttamattomasti loukkaa lapsen ruumiillista koskemattomuutta. (KKO 2016:24.)

Korkein oikeus on johtopäätöksissään kertonut, että Suomessa ei ole poikien muilla kuin lääketieteellisillä perusteilla tehtävää ympärileikkausta koskevaa lainsäädäntöä. Sosiaali- ja terveysministeriö on 20.1.2015 antanut poikien ei-lääketieteellisestä ympärileikkauksesta ohjeen, jonka mukaan ympärileikkauksen saa tehdä vain laillistettu lääkäri. (KKO 2016:24.)

Korkein oikeus on todennut sekä F:n että G:n kohdalta sen, että ympärileikkauksen toimenpiteen seurauksena ei ole aiheutunut komplikaatioita. G:n kohdalla on todettu, että toimenpiteestä paranneminen on pitkittynyt, mutta lääkärilausuntojen perusteella tämä on jäänyt epäselväksi. Vaikka asiassa ei ole esitetty selvitystä siitä, että A olisi suorittanut jälkitarkastukset, hän on antanut vanhemmille jälkihoito-ohjeet. Korkein oikeus onkin todennut johtopäätöksissä, että A on menetellyt siten, että pahoinpitelylle ei ole perusteita, vaikka hän ei ole suorittanut jälkitarkastusta tai G:n para-

nemisprosessi on pitkittynyt tuntemattomaksi jääneestä syystä. Korkein oikeus on katsonut, että F:n ja G:n tapauksissa molemmat ympärileikkaukset ovat suoritettu lääketieteellisesti asianmukaisesti kuin ratkaisussa KKO 2008:93 on todettu. (KKO 2016:24.)

Korkein on oikeus todennut tapauksessaan saman uskonnollisen näkökulman kuin vuoden 2008 tapauksessa. Korkein oikeus on ottanut huomioon muslimien keskuudessa vakiintuneen ympärileikkauksen poikien osalta. Ympärileikkaus on vahvasti uskonnollisiin perinteisiin nojautuva tapa muslimiyhteisöissä ja koettu vahvasti velvoitettavaksi. Tässä tapauksessa Korkein oikeus on ottanut huomioon vanhempien vastaukset, joissa on tuotu esiin se seikka, että poikalapsi saattaisi tulla syrjityksi omassa yhteisössään ilman ympärileikkausta. Tässä tapauksessa olosuhteet ovat olleet samankaltaiset kuin KKO 2008:93 tapauksessa ja ympärileikkaukset ovat tehty molempien vanhempien tahdosta. (KKO 2016:24.)

Korkein oikeus toteaa, että tässä tapauksessa kyse on Suomessa asuvien muslimien yhteisöön kuuluvista muslimipojista, joiden molempien vanhemmat ovat toivoneet poikansa ympärileikkausta. Tämä on ollut ilmeistä toimenpiteen suorittavalle A:lle. Mistään ei kuitenkaan ilmene, että poikien tahto olisi ilmennyt ennen ympärileikkauksen suorittamista. Etenkin 12-vuotiaan G:n osalta on katsottu, että toimenpide olisi edellyttänyt tämän oman mielipiteen selvittämistä. Mistään ei ilmene, että pojat olisivat vastustaneet ympärileikkausta ennen sen toimittamista tai toimenpiteen suorittamista. 15 vuotta täyttänyt G oli ilmoittanut tapauksessa silloin itsenäisen puhevaltansa kohdalla, ettei vaadi rangaistusta eikä myöskään toivo asian etenevän. (KKO 2016:24.)

Korkein oikeus toteaaakin, että leikkaukset on edellisissä kappaleissa kerrotun tavoin tehty lääketieteellisesti asianmukaisesti. Korkein oikeus päätyi lopputulokseen, että ympärileikkaukset ovat tässä asiassa olleet lasten etujen mukaisia niin, että vanhempien samoin kuin toimenpiteen suorittaneen A:n menettelyä voidaan ratkaisussa KKO 2008:93 tarkoitettuihin tavoin pitää oikeutettuna. Korkein oikeus ei muuttanut Hovioikeuden tuomion lopputulosta, joka jäi lainvoimaiseksi. (KKO 2016:24.)

8.5.3 KKO: 2016:25

Tapauksessa A (pojan isä) ja B (toimenpiteen suorittanut lääkäri) olivat tehneet ympärileikkauksen C:lle (pojalle). Ympärileikkaus oli suoritettu vastoin C:n toisen huoltajan D:n tahtoa. Korkein oikeus on perusteluissaan kertonut, että A on halunnut teettää ympärileikkauksen pojalleen nigerialaisesta kulttuuritaustastaan johtuen. Toimenpiteelle ei ollut lääketieteellistä perustetta, vaan toimenpide on tehty uskonnollisista ja kulttuurisista syistä. Ympärileikkauksen suoritti laillistettu lääkäri B A:n perheen kodissa. (KKO 2016:25.)

Tapauksessa kysymys liittyy siihen, että ovatko A ja B syyllistyneet pahoinpitelyyn tai törkeään pahoinpitelyyn, suorittamalla ympärileikkauksen A:n pojalle. Poikalapsi oli ollut ympärileikkauksen aikana neljän kuukauden ikäinen. Toimenpide oli suoritettu Suomessa. Suomessa ei ole poikien muussa kuin lääketieteellisessä tarkoituksessa suoritettavaa ympärileikkausta koskevaa lainsäädäntöä. (KKO 2016:25.)

Korkein oikeus on perusteluissaan ottanut huomioon Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselman vuodelta 2013. Siinä on mainittu, että uskonnollisista syistä tehtävä ympärileikkaus on lapsen ruumiillisen koskemattomuuteen kohdistuva loukkaus. Kuitenkin ympärileikkausta ei ole Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselmassa vaadittu kiellettäväksi, vaan kehoitettu Euroopan jäsenvaltioita määrittelemään toimenpiteelle asetettavat lääketieteelliset ja hygieeniset vaatimukset. (KKO 2016:25.)

Sosiaali- ja terveysministeriön ohjeessa vuodelta 2015 on kerrottu millä tavoin alaikäisten poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus tulisi suorittaa. Ohjeessa on kerrottu kuka voi toimenpiteen suorittaa ja lapsen sekä tämän huoltajan suostumuksen selvittämistä. Ohjeessa on myös kerrottu toimenpiteen suorittamistapaa koskevat määräykset. Korkein oikeus on tapauksessa maininnut, että ohje on suositus eikä siinä ole otettu kantaa suosituksen vastaisen menettelyn seuraamuksiin. (KKO 2016:25.)

Korkein oikeus on ottanut kantaa kulttuurisyyistä tehtävään ympärileikkaukseen. Perustuslain 7 §:ssä on turvattu henkilökohtainen koskemattomuus. Lisäksi perustuslain 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta saa riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan, lasta on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilönä, ja tämän tulee saada vaikuttaa omiin koskeviin asioihin itse kehitystään vastaavasti. (KKO 2016:25.)

Ratkaisussa KKO 2008:93 uskonnollisista syistä suoritettun ympärileikkauksen oikeutusta on tarkasteltu ja otettu huomioon perus- ja ihmisoikeudet, kuten lapsen ja huoltajien perhe-elämän sekä uskonnonvapauden liittyvät oikeudet. Lapsella ei ikänsä vuoksi ole valmiuksia ymmärtää ympärileikkauksen merkitystä ja antaa siihen suostumustaan. Lapsen omasta uskonnonvapaudesta ei voida johtaa oikeutusta hänen huoltajiensa päätösvallalle. Perhe-elämän perus- ja ihmisoikeussuoja kattaa lähtökohtaisesti sen, että vanhemmilla on oikeus päättää lapsensa kasvatuksesta ja siten myös oikeus kasvattaa lastaan oman uskontonsa ja kulttuurinsa vaatimusten mukaisesti. Keskeisin merkitys on kuitenkin lapsen omalla edulla ja tämä on yleinen lähtökohta niin kansainvälisissä sopimuksissa ja kansallisessa lainsäädännössämme. (KKO 2016:25.)

Korkein oikeus on tässä tapauksessa ottanut kantaa KKO 2008:93 ratkaisun kohtaan 22, jossa siinä todetulla tavalla huoltajilla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja henkilökohtaisista asioista. Nämä edellä mainitut perustuvat siihen tarkoitukseen, että lapsen etu on turvattu tasa-panoisella kehityksellä sekä lapsen hyvinvointi tapahtuu lapsen omien tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huoltajilla voikin olla oikeus päättää lapsensa puolesta tämän ruumiilliseen koskemattomuuteen puuttuvasta toimenpiteestä vain sillä edellytyksellä, että toimenpiteen on tarkoitus edistää lapsen hyvinvointia ja kehitystä, niin kuin ratkaisun KKO 2008:93 kohdassa 23 on mainittu. (KKO 2016:25.)

Edellä mainitusta syistä Korkein oikeus on todennut, että kulttuurisista syistä tehdyllä ympärileikkauksella voi olla myönteisiä vaikutuksia ympärileikkattavan pojan oman identiteetin ja sosiaalisen yhteisöön kuulumisen kannalta. Lapsen kokonaisedun mukaisena voidaan pitää tämänkaltaisen toimenpiteen suorittamista, jonka seurauksena lapsi kuuluisi omaan etniseen yhteisöön. Korkein oikeus toteaa lisäksi, että sosiaali- ja terveysministeriön 20.1.2015 antaman ohjeen mukaan eiläketieteellisen ympärileikkauksen hyväksyttävyyden kannalta merkityksellistä ei ole se, onko toimenpiteeseen ryhdytty joko uskonnollisista syistä vai kulttuurisista syistä. (KKO 2016:25.)

Korkeimman oikeuden johtopäätöksissä on otettu kantaa Rikoslain 21 luvun 5 §:n mainittuun pahoinpitelyn tunnusmerkistöön. Pahoinpitelystä tuomitaan se, joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemällä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Ruumiillisen väkivallan käsitettä on avattu hallituksen esityksessä 94/1993 vp s. 95, jossa tämänkaltaisella toiminnalla tarkoitetaan tekoa, joka loukkaa toisen ruumiillista koskemattomuutta. (KKO 2016:25.)

Muista kuin terveydenhoidollisista syistä tehty pojan ympärileikkaus täyttää lääketieteellisesti asianmukaisesti tehtynäkin lähtökohtaisesti pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Ympärileikkauksen toimenpiteellä puututaan poikalapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen ja tämän lisäksi toimenpiteellä voidaan aiheuttaa jossain määrin kipua ainakin toipumisvaiheessa. Ympärileikkaus on tehty A:n pyynnöstä ja A on osallistunut toimenpiteen suorittamiseen, vaikka ei itse ole toimenpidettä tehnyt, vaan on pitänyt toimenpiteen kohteena olevaa poikalasta kiinni. Täten häntä voidaan pitää osallistuneen toimenpiteen suorittamiseen ja pitää tekijänä. (KKO 2016:25.)

Korkein oikeus mainitsee johtopäätöksissä, että pahoinpitely on tahallisenä tekona rangaistava. A:n on täytynyt ymmärtää, että ympärileikkauksella puututaan lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen. Lisäksi A:n on täytynyt ymmärtää, että toimenpiteestä aiheutuu kipua. A:n tarkoitus ei ole ollut lapsensa satuttaminen, mutta edellä mainituista syistä on katsottava hänen menetelleen tahallisesti. (KKO 2016:25.)

A on toiminut vasten lapsen toisen huoltajan tahtoa tehdä ympärileikkaus. Toimenpide on tehty Suomessa, jossa ei ympärileikkauksia normaalisti tehdä. A on halunnut tehdä ympärileikkauksen pojalleen kulttuurisiin syihin vedoten. Toimenpiteelle on ollut A:n kannalta ymmärrettäviä syitä, mutta kuvatuissa olosuhteissa A:n on täytynyt ymmärtää, että ympärileikkausta ei voida pitää selvästi lapsen edun mukaisena. Täten A:ta ei voida pitää rangaistusvastuusta vapaana, niin kuin rikoslain 4 luvun 1 §:ssä tunnusmerkistöerehdyksen kohdalta on säädetty. (KKO 2016:25.)

Poikalapseen kohdistettu toimenpide täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Korkein oikeus on tapauksessa katsonut, että A on syylistynyt pahoinpitelyyn menettelyllään, koska tekoa ei voida pitää lapsen edun mukaisena. Pahoinpitelyä ei voida pitää törkeänä, vaikka tekovälineenä on käytetty kirurginveistä. Toimenpiteen on suorittanut asiantunteva lääkäri, leikkaus on tehty lääketieteellisesti arvioiden asianmukaisesti ja sille on ollut lapsen isän ja sitä kautta myös lapsen kulttuuristaan liittyvä ymmärrettävä syy. Kokonaisuutena arvioiden tekoa ei voida myöskään pitää vähäisenä, kun kysymys on rikoslain 21 luvun 7 §:n mukaisesta lievästä pahoinpitelystä. Toimenpiteellä on saatettu peruuttamaton teko aikaiseksi ja sillä on puututtu lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen sekä toimenpide on tehty tietoisesti lapsen toisen huoltajan tahdon vastaisesti. (KKO 2016:25.)

Pahoinpitelystä voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Poikalasten ympärileikkauksista kulttuuristen syiden takia on teon laadun vuoksi vaikea määrätä oikeudenmukaista seuraamusta. Perustyyppisiä pahoinpitelyrikoksia koskevasta rangaistuskäytännöstä ei ole juuri saatavissa johtoa rangaistuksen arviointiin tämänkaltaisissa tapauksissa. Yksittäisiä ratkaisuja on tehty tämänkaltaisista tapauksista ja niissäkin on rangaistukseksi määrätty sakkoa. (KKO 2016:25.)

Korkein oikeus on johtopäätöksissään todennut, että ympärileikkaus on tehty asiantuntevan lääkärin toimesta ja lääketieteellisesti asianmukaisella tavalla sekä kivunlievitystä käyttäen. Minkäänlaisia kiputiloja ei ole lapselle osoitettu aiheutuneen muuta kuin leikkaukseen liittyvää vähäistä, ohimenevää kipua. Lisäksi A:n tarkoituksena ei ole ollut aiheuttaa omalle lapsellensa kipua. Toimenpiteestä ei ole näytetty jääneen pysyvää toiminnallista haittaa, mutta lapsen ruumiillista koskemattomuutta on loukattu, vaikka loukkausta voidaan käsillä olleissa olosuhteissa pitää vähäisinä. (KKO 2016:25.)

Hovioikeuden tuomiossa on katsottu selvityksi, että A on tietoisesti ja tahallaan erehdyttänyt ympärileikkauksen suorittaneen B:n uskomaan, että toimenpiteelle on myös äidin suostumus. Toimenpiteen suorittamiselle B on korostanut A:lle, että molempien vanhempien läsnäolo ja suostumus on pakollista. Ennen ympärileikkauksen aloittamista, A on vakuuttanut B:lle, että lapsen äiti on halunnut olla poissa kotoa, eikä paikalla, kun toimenpide aloitetaan. B on todistelussaan esittänyt julkisten sairaaloiden käytäntöjä siitä, että lasta saattamassa oleva huoltaja edustaa perhettä sekä ker-

too perheen mielipiteen toimenpiteestä, jota lapselle lääketieteellisesti suositellaan. Korkein oikeus toteaa johtopäätöksissä, että tekoaikana ei ollut saatavilla sosiaali- ja terveysministeriön laatima ohje poikien ei-lääketieteellisestä ympärileikkauksesta, joka myöhemmin on laadittu. Ohjeessa on toimenpiteelle edellytyksenä molempien vanhempien suostumus. (KKO 2016:25.)

Korkein oikeus katsoo, että B on toimenpiteeseen ryhtyessään ollut siinä käsityksessä, että molemmat vanhemmat ovat antaneet suostumuksensa toimenpiteelle sekä lapsen isän ja lapsen kulttuuritaustan takia tehtävä ympärileikkaus on lapsen edun mukaisesti oikeutettu. B:n on edellä mainituin perustein katsottava erehtyneen vastuusta vapauttavien seikkojen takia, eikä häntä voida rangaista tahallisesta pahoinpitelystä. (KKO 2016:25.)

Korkein oikeus hyväksyi kärjäoikeuden perustelut tuomiossa ja ratkaisun asianomistajan vaatimien vahingonkorvausten osalta. Korkein oikeus kumosi hovioikeuden tuomion siltä osin kuin A:ta vastaan ajettu syyte pahoinpitelystä ja rikokseen perustuvat korvausvaatimukset on hylätty. Kärjäoikeuden tuomion lopputulos jäi lainvoimaiseksi. Kärjäoikeus tuomitsi A:n pahoinpitelystä 40 päiväsakkoon. Lisäksi A joutui maksamaan C:lle korvausta kivusta ja särystä 200 euroa. B:n osalta kärjäoikeus hylkäsi syytteen ja korvausvaatimukset. (KKO 2016:25.)

9 HAASTATTELUN TULOKSET

Haastatteluun valikoitui kokenut poliisi Helsingin poliisilaitoksen rikostutkintayksikön väkivaltarikos-toiminnon puolelta. Haastattelu suoritettiin sähköpostitse valmiilla kysymyspatteristolla. Haastattel-tavan identiteetti pysyy anonyyminä. Vastauksista ilmeni, että Helsingin poliisilaitokselle on tullut tutkittavaksi vuosina 2010–2021 18 tapausta, joissa on ollut kyse rikosepäilystä liittyen kulttuuriin tai muilla perusteilla suoritettuihin ympärileikkauksiin. Tapauksissa kaikki asianomistajat ovat olleet poikia. Tapauksista on kirjattu ilmoitus ja suoritettu tutkintaa siltä osin, kun on ollut tarve. Tapauk-sissa poliisi on käyttänyt apunaan asiantuntijoita kuten lääkäriä tai aluehallintovirastoa. Näissä 18 eri tapauksessa ilmoituksen tekijä on melkein aina ollut eri. Kolmessa tapauksista ilmoituksen on tehnyt koulun terveydenhoitaja. Sekä lastensuojelun että äidin ilmoituksen kautta on tullut kaksi il-moitusta. Muita yksittäisiä ilmoituksia on tullut Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon piiristä, isän tai molempien vanhempien ilmoittamana, Töölön tapaturma-aseman henkilöstön kautta ja poliisin se-kä asianomistajan itse ilmoittaman kautta.

Haastateltava kertoo, että poliisi käy aiheesta keskustelua muiden sidosryhmien- ja viranomaista-paamisten yhteydessä, muun muassa syyttäjäpalavareissa, mutta ei kuitenkaan muista, että kes-kustelu liittyisi täysin tämän aiheen piiriin. Lisäksi haastateltava uskoo, että sosiaali- ja terveyden-huoltoviranomaiset ovat hyvin tehtäviensä tasalla ja ilmoittavat tietoonsa tulleet mahdollisesti epä-asialliset tai rikoksen tunnusmerkistöä lähentelevät tapaukset poliisille.

Haastateltava painotti vastauksissaan korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä, joiden avulla poliis-in toimintaa ohjataan. Haastateltava on todennut korkeimman oikeuden ennakkopäätöksistä, että lääketieteellisesti katsottuna asianmukaisesti (tekniikka, välineet, hygienia, kivunlievitys, jälkitark-kailu ja -hoito) suoritettu ympärileikkaus kulttuurisista syistä on sallittu molempien huoltajien suos-tumuksella. Tällöin leikkaajan ei tarvitse olla välttämättä laillistettu lääkäri tai edes lääkärin koulu-tuksen saanut henkilö.

Haastateltava kertoo, että ympärileikkaukset liittyvät hänen omaan kokemukseensa peilaten kult-tuurin ja tehdään niin sanotusti ”hyvässä uskossa”. Tarkoitus ei ole vahingoittaa tai tehdä lapselle väkivaltaa, vaan hoitaa oman kulttuurin ja mahdollisesti uskonnon mukaisesti poikalapsen ”vehkeet kuntoon”. Poikalapsille suoritettava ympärileikkaus ei suoranaisesti liity kunniaväkivallan piiriin toi-sin kuin tytöille suoritettava ympärileikkaus, josta käytetään termiä silpominen.

Haastattelusta käy ilmi, että myös poliisi kokee ongelmalliseksi nykyisen lainsäädännön. Lainsää-dännön ongelmallisuus tuo mukanaan haasteita eikä anna täysin oikeaa linjaa, miten poliisin tulisi toimia tapauksissa, joissa ympärileikkauksen toimenpidettä epäillään rikokseksi tai toimenpide on suoritettu ei-lääketieteellisestä syystä. Poliisi toimii pitkälti korkeimman oikeuden ennakkopäätösten

pohjalta. Isoin seikka koskien poikien ei-lääketieteellistä ympärileikkausta on se, kuuluuko asia ylipäätään poliisille. Yksinkertaisesti kyse on kulttuurisesta rituaalista. Poliisin näkökulmasta esiin nousee ympärileikkauksen toimenpide, joka täyttää myös korkeimman oikeuden ennakkopäätösten mukaan pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Tällöin teko kuuluisi poliisille. Lisäksi esiin nousee useat muut eri lait, kuten jokaiselle henkilölle kuuluvat ihmisoikeudet. Toinen iso seikka on poikalapsen huoltajien oma toiminta asiassa. Korkeimman oikeuden tapauksessa KKO 2016:24 toinen huoltajista ei ollut suostunut toimenpiteen suorittamiseen, jonka seurauksena toimenpiteen tilannut huoltaja tuomittiin tapauksesta sakkoon. Tässäkin oli enemmän kyse muusta kuin poikalapsen omasta edusta. Kuitenkin ympärileikkauksen toimenpiteeseen liittyy muutakin kuin itse toimenpide. Tämä tekee ongelmallisen lainsäädännön lisäksi ympärileikkaamistapausten tutkimisesta vielä hankalampaa.

Tällä hetkellä poliisissa ei ole yhtä ja oikeaa tapaa ratkaista ongelmaa, vaan toimintaa ohjaa edellä mainitut korkeimman oikeuden ennakkopäätökset ja eteen tulleet muut rikosperäiset tapaukset. Poliisi on hoitanut ja tutkinut tapauksia siltä osin kuin on ollut tarve. Tutkintaa on tehty muiden viranomaisten voimin ja siitä on annettu jatkotoimenpiteitä.

10 OPINNÄYTETYÖN TULOS

Tässä kappaleessa tuon tiivistetysti esille opinnäytetyöstä saadut tulokset. Tulokset eivät ole kuin suuntaa antavia, mutta antavat pohjaa sille, miten Suomessa ja poliisissa asia koetaan tällä hetkellä. Tilanne on lain näkökulmasta hankala. Eduskunnassa ollaan erimielisiä siitä, miten kulttuurisista tehtävien poikalasten ympärileikkaamisen suorittamisen laita kuuluisi olla. Lakivaliokunnan mietinnössä 6/2020 vp. puolueiden välissä on ollut eriäviä mielipiteitä, siitä tulisiko toimenpide olla rangaistava. Mietinnössä on kerrottu, että korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuilla voidaan antaa suuntaviivoja sille, onko teko oikeutettu vai ei, mutta silti lainsäädäntöä pitäisi saada selvemmäksi. Sama selvisi poliisin haastatteluiden tuloksista. Poliisin työtä ohjaa pitkälti vallitseva ongelmallinen tilanne ja korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut. Poliisissa tilanne on nähty kulttuurin perustuen oikeutettuna.

Rikosoikeudellisesta näkökulmasta tekoa voidaan pohtia monesta eri kulmasta, mutta tällä hetkellä teko on nähty oikeutettuna, koska se perustuu kulttuuriin ja tehdään hyvin aikein. Rangaistukset ovat tulleet sivuseikoista korkeimman oikeuden tapauksissa, kuten siitä, että toinen huoltaja ei ollut tietoinen toimenpiteen suorittamisesta. Korkeimman oikeuden tapauksissa ympärileikkauksen rangaistavuutta on pohdittu miltei solutasolla saakka. Pahoinpitelyn tunnusmerkistön toteutumista on ennakkoratkaisussa korostettu, mutta vallitsevat olosuhteet huomioon ottaen, siitä ei ole koettu tilanteessa rangaistavaksi seikaksi.

Ihmisoikeuksien osalta on todettu, että toimenpide on ihmisoikeuksien vastainen teko. Suomessa Sosiaali- ja terveysministeriö on käynyt keskustelua siitä, pitäisikö toimenpiteen suoritettavuus jättää lapsen itsensä päätettäväksi. Juutalaiset yhteisöt ovat puolestaan pyrkineet saamaan ympärileikkauksen lailliseksi toimenpiteeksi. Perusteina tälle ovat olleet se, että toimenpide on osa yhteisöön kuuluvuutta ja myös osa juutalaista minäkuvaa.

Näistä edellä mainituista selviää jo, että kyse on haastavasta aiheesta. Kantoja on monia ja yhtä oikeaa tapaa ei tällä hetkellä ole saatavilla. Kuitenkin viime vuosien aikana on menty eteenpäin ja eduskunnassa on käyty tiivistä keskustelua erilaisten ryhmien ja tahojen kesken, miten ympärileikkaukseen tulisi suhtautua. Päätös ja lopullinen ratkaisu vielä odottaa.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomessa ympärileikkausta ei ole lailla kielletty. Toimenpiteen on katsottu loukkaavan lapsen ruumiillista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta. Aihe on Suomessa tuore eikä siitä ole paljoa tietoa saatavilla. Toimenpide ei kuulu varsinaisesti kunniaväkivallan piiriin, mutta muutamia tapauksia on tullut poliisin tietoon ja niitä on perusteellisesti tutkittu. Uskontojen pohjalta on syytä perehtyä niihin syihin, miksi ympärileikkauksia tehdään. Merkittävintä on se, että toimenpiteen suorittamisen on katsottu loukkaavan lapsen ruumiillista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta. Korkeimman oikeuden tapauksista yhdessä oli päädytty antamaan sakkorangaistus ja kahdessa muussa tapauksessa tekijä tai tekijät vapautettu rangaistusvastuusta kokonaan. Korkeimman oikeuden tapauksessa vuodelta 2008 oli katsottu, että teolla on vähäisesti puututtu lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen.

Lainsäädäntö ei Suomessa tunne poikien ympärileikkausta, mutta asiaa on puitu eduskunnan lakivaliokunnassa, joka totesi, että ympärileikkauksiin liittyy sääntelytarpeita, joita pitää arvioida. Eduskunnassa on ollut kielteinen kanta perussuomalaisten, vihreiden ja SDP:n puolueiden piireissä, mutta myös muidenkin puolueiden edustajat ovat valmiita kieltämään rituaalisista tehtävistä ympärileikkaukset. Jos Suomessa kielletään poikien ei-lääketieteelliset ympärileikkaukset, olisi se maailman ensimmäinen maa, jossa kielletään rituaalisista syistä tehtävät ympärileikkaukset pojilla.

Tällä hetkellä poliisin toimintaa ohjaa korkeimman oikeuden ratkaisut. Haastattelussa oli pelkääntään Helsingin alueelle tietoon tulleet rikosperäiset tapaukset, joissa toimenpide on kohdistunut poikalapseen. Kaikkia tapauksia ei välttämättä tule ikinä viranomaisten tietoon, mutta ne mitkä tulevat ovat haastavia. Itse toimenpidettä ei ole kriminalisoitu vaan se tapa, millä toimenpide suoritetaan, loukkaa poikalapsen ruumiillista koskemattomuutta. Haastattelussa haastateltava halusi myös nostaa esiin kulttuurisen seikan toimenpiteelle. Hän kertoi, että toimenpide tehdään lapsen etuja ajatellen eikä siksi, että sillä haluttaan vahingoittaa lasta.

Toimenpiteen seuraukset liittyvät useimmiten ihmisoikeuksien loukkaamiseen. Toimenpiteestä aiheutuvat pysyvät haitat ovat harvinaisia ja yleensä isoin vakava vaurio liittyy kosmeettiseen puoleen. Kuitenkaan ei pidä poissulkea vakavan haitan vaaraa, joka ympärileikkauksesta voi seurata. Yleisin vakavista haitoista lienee tunnottomuus. Hyötyjä on todettu siltä osin, että toimenpiteen tekemisellä on saatu positiivisia vaikutuksia maissa, joissa HIV on yleinen. Kuitenkin määrät sekä vaikutukset ovat olleet vähäisiä ja edelleen HIV:n ehkäisemiseksi on olemassa tehokkaampia tapoja. Laajoista tutkimuksista huolimatta, ympärileikkauksen toimenpiteellä ei ole saatu suuria näyttöjä siitä, että toimenpiteellä olisi merkittäviä terveydellisiä hyötyjä.

Eduskunnan lakivaliokunta on perustellut mietinnössään poikien ei-lääketieteellistä ympärileikkausta seuraavasti: ” On myös merkillepantavaa, että, ei-lääketieteellistä poikien ympärileikkausta ei ole missään maailmassa nimenomaisesti lailla kielletty, sillä sen katsotaan olevan juutalaisuudessa ja islamilaisessa merkittävä osa kulttuurillista identiteettiä ja uskonnonvapautta ja sen harjoittamista.” (LaVM 6/2020 vp.) Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa myös, että poikien ympärileikkaus on tärkeässä roolissa juutalaisessa ja islamilaisessa uskonnossa.

Eduskunnan lakivaliokunnan mietinnössä on pääasiallisesti käsitelty tyttöjen ja naisten silpomista, mutta myös poikien ei-lääketieteellistä ympärileikkausta. Asia on tuotu esille sukupuolineutraaluiden poissulkemiseksi. Mietinnöstä on nostettu esiin kaksi mielipidettä, joista toisessa kristillisdemokraattien Antero Laukkanen ja Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen Eva Biaudet vaativat kansalaisaloitteesta pois otettavaksi poikien ei-lääketieteellisen ympärileikkauksen kieltämisen. Perusteluiksi he mainitsivat kulttuuriperäisyyden ja kuinka vahvasti se on sidottuna tiettyihin uskontoihin. Toiseksi perusteluksi he mainitsivat sosiaali- ja terveysministeriön laatiman ohjeen koskien poikien ympärileikkauksen toimenpidettä.

Toinen mielipide tuli perussuomalaisten puolelta, jossa perussuomalaisten Leena Meri, Mari Rantanen ja Sebastian Tynkkynen mainitsivat päätösehdotuksessaan seuraavaa: ” Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy mahdollisimman ripeästi toimenpiteisiin kaikkien pojille ei-lääketieteellisistä syistä tehtävien ympärileikkausten kieltämiseksi ja säätämiseksi rikoslaissa rangaistavaksi ja antaa tarvittavat lakiehdotukset eduskunnan käsiteltäviksi kuluvan vaalikauden aikana.” (LaVM 6/2020 vp.)

Selvää on, että eduskunnassa poikien ympärileikkaus jakaa mielipiteitä. Oikea ratkaisu olisi laatia asiasta tarkka lainsäädäntö, jonka pohjalta asiaa voidaan tarkastella yksiselitteisesti. Korkeimman oikeuden tapauksissa ja eduskunnan mietinnöissä on erittäin paljon tulkinnanvaraa.

12 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vallitsevaa ongelmallisuutta, sekä yleistä tilannetta kulttuurisista tehtävien ympärileikkausten osalta poikalapsilla ja saada vastauksia siihen, että täyttääkö toimenpide pahoinpitelyn tunnusmerkistön.

Aiheen ympärillä vallitseva tietynlainen epätietoisuus, sekä suoraan poikalapsien ympärileikkaukseen liittyvän lainsäädännön puuttuminen loi haasteita tämän työn laatimiseen. Ympärileikkaukseen liittyviä kysymyksiä on pohdittava monesta eri näkökulmasta. Lääketieteellisestä näkökulmasta on pohdittava itse toimenpiteeseen liittyviä kysymyksiä, kuten ei-lääketieteellisen toimenpiteen suorittamisen etiikkaa. Tähän mennessä lääkäreillä on ollut täysi oikeus kieltäytyä suorittamasta toimenpidettä, mikäli sille ei ole ollut lääketieteellistä perustetta. Olisi kuitenkin selvyuden vuoksi oltava olemassa lainsäädäntö asiaan liittyen, jotta vastuu päätöksestä ei jäisi pelkästään lääkärin harteille. Toinen pohdittava ja varsin ongelmallinen asia aiheen ympärillä on toimenpiteen suorittaminen niin sanotusti kotioloissa. Tällaisia toimenpiteitä on hyvin hankala kontrolloida ja ne usein ovat yhteisön suojassa tapahtuvia. Lapsen oma oikeus ei tällöin pääse mielestäni tapahtumaan. Toisaalta saattaa olla hankalaa perustella asiaa lasten oikeuksien kannalta, jos ja kun lapsen huoltajat kokevat toimenpiteen olevan lapsen etujen mukaista ja parantavan lapsen elämänlaatua. Poliisin näkökulmasta merkittävin seikka asiaan liittyen on lainsäädännön selkeyttäminen ja näin ollen poliisin työn selkeyttäminen. Poliisi joutuu arvioidessaan tapauksia ottamaan huomioon vallitsevat olosuhteet, kuten molempien vanhempien tahdon, sekä toimenpiteen suorittamisen eettisyyden (muun muassa kivunlievitys, välineiden hygieenisyyden laiminlyönti jne.)

Poikalapsien ei-lääketieteellisten ympärileikkauksien ehdoton kieltäminen selkeyttäisi asian käsiteltävyyttä, mutta toisaalta taas saattaisi lisätä toimenpiteiden suorittamista poissa viranomaisten silmistä. Vastuu saattaisi siirtyä myös hyvin paljon näiden lasten varhaiskasvatuksen piiriin, kuten päiväkodeille, sekä kouluille. Toisaalta lainsäädännön tarkempi määrittelemine, joka ottaisi kantaa selkeästi tekotapoihin, olosuhteisiin, sekä poikalapsien ei-lääketieteellisten ympärileikkausten suorittamisikään helpottaisi ja osaltaan turvaisi lapsen oikeuksia. Kaiken kaikkiaan koen, että lakia olisi syytä selventää. Uskon näin jokaisen asiaan liittyvän, sekä asian kanssa tekemisissä olevan tahon saavan selkeyttä toimintamalleihinsa.

Seuraavassa kappaleessa avaan vielä syvemmin käytänteitä ei-lääketieteellisen ympärileikkaukseen liittyen. Kappaleessa käydään lävitse lääkärin etiikan pohjalta ei-lääketieteellistä ympärileikkausta.

12.1 Lyhyesti lääkäriliiton etiikasta koskien poikalapsen ympärileikkausta

Suomessa kulttuuriperäisistä syistä tehtävät ympärileikkaukset ovat olleet kasvussa sekä keskustelussa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Suurin syy tähän on islaminuskoisten määrän kasvu. Harva lääkäri kuitenkin tekee ei-lääketieteellisiä poikien ympärileikkauksia. Lääkäriliitto kuvaa lääkärin etiikan näkökulmasta ympärileikkauksen toimenpidettä seuraavasti: ”Lääkäriin virkatehtäviin ei pitäisi kuulua uskonnollisen rituaalin suorittamista. Lääkäriliitto suosittaa, että rituaalista ympärileikkausta pyytävien vanhempien kanssa keskustellaan toimenpiteestä luopumisesta tai sen siirtämisestä ajankohtaan, jolloin poika on itse kykenevä päättämään, haluaako hän toimenpiteen vai ei. Toimenpidettä tehdessä on huolehdittava riittävästä kivunlievityksestä. Ilman lääketieteellistä perustetta tehtäviä ympärileikkauksia ei pidä tehdä julkisin varoin. Lääkärillä on aina oltava selkeä oikeus kieltäytyä suorittamasta tällaista toimenpidettä, jos häntä yritetään siihen velvoittaa”. (Kattelus 2021.)

Edellisessä kappaleessa kuvatun lääkärin etiikan pohjalta voitaisiin välttyä muun muassa siltä, että poikalapsen lapsen ruumiillista koskemattomuutta ei rikottaisi. Etiikassa on mainittu, että vanhemmat luopuisivat toimenpiteestä ja antaisivat lapsen itse päättää toimenpiteestä, kun hän on siihen kykenevä. Tämänlainen toiminta auttaisi myös muihinkin oikeudellisiin seikkoihin. Esimerkiksi siihen, että vanhempi ei mahdollisesti syyllistyisi pahoinpitelyyn, koska poikalapsi on itse tehnyt päätöksen suostua toimenpiteeseen.

Kyse on myös erittäin vanhasta rituaalisesta toiminnasta, joka pohjautuu lähinnä tiettyyn kulttuuriin ja uskontoon. Täten vaikka toimenpide kiellettäisiin, sitä luultavasti tultaisiin tekemään laittomasti tai ulkomailla. Asiasta on käyty lisäksi keskusteluja muissa Pohjoismaissa ja esimerkiksi Ruotsissa sekä Tanskassa laki sallii rituaalisen ympärileikkauksen, kun lapsi on alle kaksivuotias.

12.2 Opinnäytetyön onnistuminen

Tämä opinnäytetyö tehtiin siten, että pääpainopiste oli kirjallisuuskatsauksella ja sen tukemiseksi toin poliisimiehen haastattelun. Tarkoitus oli antaa tietoa kulttuurisyyistä tehtävistä ympärileikkauksista poikalapsilla Suomessa ja sitä onko teko rikoslaissa määritelty rangaistavaksi sekä millainen rikoslainsäädäntö on tällä hetkellä ympärileikkauksiin liittyen. Koin itse aiheen merkittäväksi ja mielenkiintoiseksi, koska sitä ei ole juurikaan käsitelty ja se on suurimmaksi osaksi tabu.

Kirjallisuuskatsaus oli tälle työlle tutkimusmenetelmänä luonnollisin vaihtoehto. Koin kirjallisuuskatsauksen antavan perustavanlaatuisen pohjan mahdollisia jatkotutkimuksia varten. Haastavinta oli saada ajankohtaista tietoa aiheesta. Suurin ongelma oli käyttää 2004 vuodelta laadittua selvitystä liittyen kulttuurisyyistä tehtäviin ympärileikkauksiin poikalapsilla. Tietolähteenä vuoden 2004 materiaali on vanhaa eikä välttämättä kaikilta osiltaan ajankohtaista enää. Kuitenkin käytänteet ja tieto

asiasta ei ole juurikaan muuttunut tähän päivään tultaessa. Sain hyväksi tueksi vuoden 2004 lähteelle tuoreempia lähteitä, joiden avulla annoin aiheelle enemmän luotettavuutta. Sain työstäni tehtyä muutamia erilaisia lopputulemia, joita sitten viilasin yhdeksi isommaksi kokonaisuudeksi. Pidän saavuttamaani katsausta päällisin puolin hyvänä.

Koko prosessin ajan hankin tietoa mahdollisimman laajasti. Yksi virhe opinnäytetyön aikana oli liikua kappaleesta toiseen ja jättää tietyt asiat roikkumaan. Tämän takia saatoin unohtaa kieliopillisten oikeinkirjoituksen ja tulin omalle tekstilleni sokeaksi. Mitä pitemmälle työn tekeminen eteni, sitä hankalammaksi kielellinen muotoilu asettui. En kokenut vieraskielisiä lähteitä ongelmaksi, vaan enemmän suomen kielen ja oikeaoppisen kirjoittamisen.

Koko tutkimuksen aikana opin paljon uutta ja koen, että minulta löytyy sellaista tietoa, jota ei muulta muulta löydy. Tätä aihetta saa lähestyttyä varsin monin eri näkökulmin ja se antoi lisähaasteita pysyä omassa näkökulmassani tiukasti kiinni. Suurin haaste oli saada ulkopuolisia henkilöitä lukemaan opinnäytetyötäni. Loppua kohden sain apua ja koen sen merkittävänä opinnäytetyön valmistumisen kannalta. Omalle työlleen tulee helposti sokeaksi siinä määrin, että sitä ymmärtää itse, mutta lukija ei.

Opinnäytetyö on suppea ja sen hyötyä voidaan käyttää lähinnä vain yhden viranomaisen näkökulmasta katsottuna. Jos työn olisi tehnyt parityönä, niin haastattelu muiden viranomaisten kanssa olisi ollut paremmin järjestettävissä. Ajan käyttäminen olisi ollut hankalampaa, mutta työlle hankittava tietomäärä olisi varmasti ollut laajempaa.

12.3 Luotettavuus

Opinnäytetyötä tehdessäni mietin, että sosiaaliviranomaisen näkökulma sekä mahdollinen haastattelu sosiaaliviranomaiselta olisi ollut erinomainen lisä tähän työhön. Otin yhteyttä Helsingin kaupungin sosiaaliviranomaisiin. Heidän päästään oltiin ajatuksesta innoissaan, koska tämänkaltaista opinnäytetyötä ei ole toistaiseksi ollut saatavilla. Kuitenkin sosiaaliviranomaisen tuoma näkökulma opinnäytetyöhön ei ollut mahdollinen toteuttaa. Syitä tähän oli muutama. Ensinnäkin heiltä ei löytynyt tällä hetkellä sopivaa henkilöä, joka olisi voinut kertoa heidän puolensa ja ajatuksensa aiheesta. Toiseksi Helsingin kaupunki on ottamassa käyttöön uudenlaista järjestelmää marraskuussa 2021, joka työllistää toistaiseksi paljon eri henkilöitä heidän organisaatiostaan, eikä näin ollen ylimääräistä resurssia ollut käytettävissä.

Tutkimustulosten luotettavuus perustui tässä opinnäytetyössä täysin yhden viranomaisen puoleen. Kirjallisuuden osalta sain paljon tietoa ja perustaa työlle, jota pidän merkittävimpanä lähteenä opinnäytetyöni kannalta.

Jorma Kananen on kertonut työssään: *Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun* tutkimuksen luotettavuudesta. Tärkeimpinä nostoina teoksesta mainitsen, että tutkija on itse vastuussa työnsä luotettavuudesta. Lukemastaan tulee olla tarkka ja käyttämiensä lähteiden luotettavuudesta tulee varmistua. (Kananen 2015.)

Alkuun oma tietämykseni aiheesta oli varsin suppea, sekä moraalinen käsitykseni täysin erilainen kuin tutkimuksen valmistuttua. Ajatuksia herätti varsinkin korkeimman oikeuden antamat ennakkoratkaisut, joissa käsiteltiin tapauksia poikien ympärileikkauksiin liittyen. Toinen merkittävä asia tutkimuksen kannalta oli se, että poissuljin muiden ihmisten henkilökohtaiset mielipiteet asiasta. Tämän tilalle toin työlle tutkittua faktatietoa ja rikoslainsäädäntöä. Uutisilla sain annettua muiden ihmisten kokemuksia ympärileikkauksesta.

Luotettavuuden arviointi oli haastavaa, sillä olisin halunnut saada työlle enemmän muiden viranomaistahojen ajankohtaista tietämystä ja kantaa asiasta. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista varsinkaan terveydenhuollon tai sosiaaliviranomaisten taholta johtuen puutteellisista resursseista.

12.4 Jatkotutkimukset

Tästä opinnäytetyöstä olisi mahdollista suorittaa erinomainen jatko-opinnäytetyö, jos aineistoa laajentaisi sosiaaliviranomaisen haastattelulla joko lastensuojelusta, tai maahanmuuttoyksiköstä. Toinen erinomainen lisä voisi olla lääkäriltä saatu haastattelu aiheesta. Lääkäriin pitäisi olla sellainen, joka on erikoistunut toimenpiteen suorittamiseen. Kolmas erinomainen lisä jatko-opinnäytetyötä varten voisi olla haastattelu usealta eri lääkäriltä. Lääkärikunnissa on varmasti monia hieman eri alaan erikoistuneita henkilöitä, joten näistä voisi saada erinomaisia näkökulmia jatkoa ajatellen. Lisäksi voisi pohtia lääkärin etiikan puolta sekä, mitä he ajattelevat tämänlaisen toimenpiteen suorittamisesta.

Toisaalta tästä opinnäytetyöstä voisi laatia toisenlaisen näkökulman. Pohdintaan voitaisiin ottaa ne, keille ympärileikkauksen toimenpide on suoritettu. Mitä he ovat ajatelleet myöhemmällä iällä toimenpiteestä, joka heille on tehty. Ovatko he tunteneet kuuluvansa yhteisönsä paremmin? Onko toimenpiteestä aiheutunut positiivisia tai negatiivisia seurauksia? Korkeimman oikeuden tapauksissa on tähän asiaan otettu kantaa muun muassa sillä, että poikalapsi voisi tulla syrjityksi yhteisönsään. Olisi hienoa saada kuulla toimenpiteen suoritetuille henkilöille, mitä he ajattelevat tästä. Mikä on heidän mielipiteensä siihen, että toimenpide tehdään kulttuurin ja uskontoon perustuen sekä mikä heidän käsityksensä on Suomen laista koskien kulttuuriperäisistä syistä tehtäviin ympärileikkauksiin.

LÄHTEET

- Alvesalo, Anne, Ervasti, Kaijus 2006: Oikeus yhteiskunnassa – näkökulmia oikeussosiologiaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Boucht, Johan, Frände, Dan 2019: Suomen rikosoikeus – Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. Tampere. PunaMusta Oy.
- Calderón, Yasmin – Forsström Kiia – Hiltunen, Anna 2019: Suhtautuminen neuvolaikäisen lapsen kurittamiseen suomalaisessa yhteiskunnassa - Englanninkielinen opas vieraskielisille maahanmuuttajille. Hämeen ammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Campbell, Gerry – Roberts, Karl A – Sarkaria, Neelam 2020: Harmful Traditional Practices. London, United Kingdom: Springer Nature Limited.
- Hakalehto, Suvianna, Helander, Merike 2017: Poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus lapsen oikeuksien näkökulmasta.
- HE 216/2008. Hallituksen esitys Eduskunnalle ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojaamiseksi biologian ja lääketieteen alalla tehdyn yleissopimuksen sekä siihen liittyvien ihmisten toisintamisen kieltämisestä ja ihmisalkuperää olevien elinten ja kudosten siirroista tehtyjen lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä sekä laeiksi niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain 11 luvun 11 §:n ja 47 luvun 3 §:n muuttamisesta.
- HE 309/1993. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.
- Heikka, Mikko 2014: Vapaina ja tasavertaisina. Helsinki: Kirjapaja.
- Kananen, Jorma 2015: Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.
- Kangasniemi, Mari, Utriainen, Kati, Ahonen, Sanna-Mari, Pietilä, Anna-Maija, Jääskeläinen Petri, Liikanen, Eeva 2013: Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. Hoitotiede 25(4), 291–301.
- Kattelus, Mervi, Sariola, Suvi 2021: Lääkärin etiikka. 8.painos. Lahti: Painotalo Plus Digital Oy.
- Kivivuori, Janne 2013: Rikollisuuden syyt. Helsinki: Nemo.
- Koko Pyhä Raamattu: Vanha testamentti, Vanhan testamentin apokryfikirjat, Uusi testamentti (2009). Vanha ja Uusi testamentti: Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Vanhan testamentin apokryfikirjat: Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 2007 hyväksymä suomennos. Helsinki: Kirjapaja.

Kolehmainen, Maija, Taskinen, Seppo, Lindell, Ossi 2010: Aikakausikirja Duodecim 2010 – Esinahan kirurgia. Luettavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo98530>
Luettu 22.9.2021

Korpilahti, Ulla, Kettunen, Hanna, Nuotio, Erika, Jokela, Satu, Nummi, Vuokko Maria, Lillsunde, Pirjo 2019: Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. 2. korjattu painos. Helsinki: PunaMusta Oy.

KKO 2008:93. Uskonnollisista syistä suoritettu toimenpide neljän ja puolen vuoden ikäiselle poikalapselle.

KKO 2016:24. Ympärileikkaus oli suoritettu vanhempien pyynnöstä ja uskonnollisista syistä.

KKO 2016:25. Ympärileikkaus oli suoritettu poikalapselle kulttuurisista syistä ja ilman toisen vanhemman suostumusta.

Lakivaliokunnan mietintö LaVM 6/2020 vp – KAA 1/2019 vp. Tyttöjen sukuelinten silpomisen kieltäminen.

Maaailma.net. Tutkimus: Ympärileikkaus vähentää hiv-tartuntoja. 2011. Luettavissa: <https://www.maaailma.net/uutiset/tutkimus-ymparileikkaus-vahentaa-hiv-tartuntoja>
Luettu 22.9.2021.

Manner, Maria 2020: Esinahkapäätös. Luettavissa: <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006704572.html> Luettu 22.9.2021

Nadbornik, Yaron. 2015: Vastine lapsiasiavaltuutetun jättämän poikien ei-lääketieteellistä ympärileikkausta koskevan aloitteen johdosta. Helsinki

Paananen, Angeliina 2021: Törkeä pahoinpitely vai tapon yritys? Tutkimus törkeän pahoinpitelyn ja tapon yrityksen tunnusmerkistöistä ja rubrisoinnin merkityksestä rangaistusseuraamukseen. Itä-Suomen yliopisto. OTM-tutkielma.

Poliisihallitus 2020. Lapsi poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa. Ohje. POL-2019-34669

Rautsalo, Heini 2019. Rikosoikeudellinen osallisuusoppi Suomessa – kehittämisajatuksia suomalaisen osallisuusjärjestelmän ja ruotsalaisen myötävaikuttamisjärjestelmän välisten erojen pohjalta. Lapin yliopisto. Maisteritutkielma.

Salminen, Ari 2011: Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto.

Stenman, Kristina. 2004: Poikien ympärileikkaus – Selvitys kansainvälisistä ja kotimaisista käytännöistä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaali- ja terveysministeriö – Poikien ympärileikkausta koskevaa lainsäädäntötarvetta selvittävä työryhmä. STM034:00/2003. Luettavissa: <https://stm.fi/en/project?tunnus=STM034:00/2003>

Sosiaali- ja terveysministeriön ohje poikien ei-lääketieteellisestä ympärileikkauksesta. STM/242/2015 20.1.2015.

Tapiainen, Terhi 2014: Potilaan lääkärilehti – Tutkimus selvitti poikien ympärileikkauksen haittavaikutukset. El Bcheraoui C, Zhang X, Cooper CS, Rose CE, Kilmarx PH, Chen RT. Rates of adverse events associated with male circumcision in US medical settings, 2001 to 2010. JAMA Pediatr 2014; 168:625–34. Luettavissa: <https://www.potilaanlaakarilehti.fi/uutiset/tutkimus-selvitti-poikien-ymparileikkauksen-haittavaikutukset/>
Luettu 30.9.2021

Topdoctors – Medical Dictionary - Preputioplasty. Luettavissa: <https://www.topdoctors.co.uk/medical-dictionary/preputioplasty>
Luettu 31.8.2021

Uutispalvelu Duodecim. Ympärileikkaus todella vähentää HIV-riskiä. 2009. Luettavissa: https://terveysportti.mobi/kotisivut/uutismaailma.duodecimapi.uutisarkisto?p_arkisto=0&p_palsta=31&p_artikkeli=uux12994
Luettu 12.9.2021

Wikipedia – Universal Declaration of Human Rights
Luettavissa: https://en.wikipedia.org/wiki/Universal_Declaration_of_Human_Rights#History
Luettu 31.8.2021

World Health Organization. Male circumcision for HIV control. Luettavissa: https://www.who.int/reproductivehealth/topics/rtis/male_circumcision/en/
Luettu 14.9.2021

Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista. Unicef 1989. Luettavissa: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf
Luettu 12.8.2021

Yle- MOT. Pikkupojat leikkauspöydällä: käsikirjoitus. 2012. Luettavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2012/09/21/pikkupojat-leikkauspoydalla-kasikirjoitus>
Luettu 2.11.2021

Yle terveys. Tutkimus: Miehen ympärileikkaus auttaa vähentämään hiv-tartuntoja. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-5394028>
Luettu 30.8.2021

Yle – Poikien ympärileikkaus. Lapsena ympärileikatulta Kallelta meni peniksestä tunto – Lääketieteellisistä syistä tehtävien ympärileikkausten määrä on kasvanut Suomessa. 2018. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10429879>
Luettu 21.10.2021

Åberg, Leena-Kaisa 2017: Rikoksen uhrin käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus.

LIITE 1

Kysymykset:

1. Onko poliisin tietoon tullut tapauksia kulttuuriperäisistä ympärileikkauksista suomalaisilla lapsilla? Jos on, niin kuinka paljon poliisin tietoon on tullut tämänkaltaisia tapauksia?
2. Onko sosiaaliviranomaisilta tullut poliisille ilmoituksia perheistä tms., joissa on tehty tai aiotaan suorittaa ympärileikkaus lapselle?
3. Järjestääkö poliisi yhdessä muiden viranomaisten minkäänlaisia palavereja tai koontumisia, joissa aihetta käsitellään?
4. Pitäisikö tällaisesta asiasta tulla tietoa poliisille, mikäli sitä ei ole aiemmin tullut esimerkiksi toiselta viranomaiselta?
5. Miten poliisi toimii, kun saa tietoa tämänlaisesta toiminnasta. Kenelle pitää ilmoittaa ja toimia? Mikä on oikea toimintamalli?
6. Onko poliisissa annettu minkäänlaista ohjeistusta koskien kulttuuriperäisiä ympärileikkauksia?
7. Miten toimitte poliiseina ja miten toimitte? Ennalta estävä vs. väkivaltarikostutkinta? Otetaanko esimerkiksi kantaa mahdolliseen kunniaväkivaltaan?

LIITE 2

Kysymykset:

1. Miten sosiaaliviranomainen toimii tilanteessa, jossa lastensuojelupiirissä oleva maahanmuuttajataustainen perhe päättää lähteä esimerkiksi Somaliaan ympärileikkaamaan poikalapsensa?
2. Miten toimisitte tilanteessa, jos saatte tiedon mahdollisesta ympärileikkauksesta?
3. Kirjaatteko tapauksista raportteja? Ilmoitatteko asiasta poliisille?
 - Jos ilmoitatte, niin miten ja millä tavoin? Mitä ilmoituksessa selviää?
 - Jos ette ilmoita, niin miksi ette?
4. Kuinka paljon teillä on tiedossa tämänkaltaisia tapauksia vuositasolla? Helsinki tai koko Suomi?
5. Millainen ohjeistus sosiaaliviranomaisella on toimia, kun kohtaa tällaisia tapauksia?
6. Ollaanko asian tiimoilta yhteyksissä ankkuritiimiin tai ennalta estävään toimintaan?
7. Millainen näkemys teillä on tästä asiasta? Esim. miten kuuluisi toimia ja mihin ilmoittaa?
8. Mikä on sosiaaliviranomaisen suhtautuminen tähän asiaan?

LIITE 3

Haastateltavalle lähetettävä sähköpostiviesti:

Terve,

olen Kevin Pesonen ja opiskelen Poliisiammattikorkeakoulussa kurssilla 20192. Olen suorittanut työharjoitteluni Helsingin poliisilaitoksella, joka päättyi heinäkuun viimeinen päivä. Teen opinnäytteeni aiheesta, jossa käsitellään kulttuuriperäisistä syistä tehtäviä ympärileikkauksia lapsilla. Aiheeni päänäkökulmana on se, että onko teko rikos vai ei ja miten eri viranomaistahot suhtautuvat asiaan ja mikä on oikea toimintamalli eri viranomaisten välillä.

Haastattelun aiheeseeni yhtä Helsingin poliisilaitoksen työntekijää, jolla on mittava osaaminen ja kokemus aiheesta. Pysin tällä saamaan vastaukset poliisilta ja ilman, että tarvitsee kuormittaa enempään laitoksen työntekijöitä. Lisäksi haastattelun yhtä Helsingin kaupungin sosiaaliviranomaista. Tällä saan kahdelta eri viranomaistaholta tietoa aiheesta. Olisitko ystävällinen ja suostut haastatteluun sähköpostitse tai etäyhteyden välillä?

Haastateltavien henkilöllisyys ei paljastu missään vaiheessa opinnäytetyötä ja varmistun myös siitä, että aineistoa ei voida eikä pysty yhdistämään teihin. Lisäksi henkilötiedot jäävät ainoastaan minun silmilleni enkä jaa tietoja eteenpäin. Kaikki haastatteluaineisto analysoidaan ja kirjataan ylös niin, että sitä ei pysty liittämään haastateltavaan. Haastattelumateriaali ja muu aineisto pysyy minun hallussani niin pitkään, kun opinnäytetyö valmistuu. Viimeistään marraskuun loppuun mennessä, jos vastaan ei tule mitään ylimääräisiä esteitä. Työn valmistuttua aion tuhota kaiken siihen kuuluvan materiaalin perusteellisesti.

Haastattelu voidaan myös toteuttaa kasvotusten joko Helsingin poliisilaitoksella tai muussa parhaaksi valitsemassanne paikassa. Tosin vallitseva pandemia tilanne, joka näyttää pahentuvan, niin ehdottaisin edellisessä kappaleessa mainitsemia kahta eri haastattelutapaa.

Ystävällisin terveisin,
Kevin Pesonen.